dere consolationem animarum defunctorum, sed intuitu ipsius Ecclesiæ, imo ipsi Ecclesiæ concedi, ut patet ex lectura similium concessionum: & inde deducitur in dubio eam concedentis intentionem esse præsumendam, per quam Ecclesia ipsa magis decoratur, argum. d. §. *Equitii*, & d. l. *Quoties*.

25 Observandum secundò hanc materiam, prout concernit liberationem animæ defunctorum à pœnis Purgatorii esse omnino similem illi, de qua per Jurisconsultum *in tit. de stat. liber.* Et sicut libertas ibi sequitur si fiat quod jubetur ex bonis sive liberandi, sive alterius, d. l. 3. *in princip.* proportionatè loquendo idem videtur dicendum hoc casu, arg. cap. *Inter corporalia, de translat. Episc.* & colligitur ex D. Thom. *in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 3. qu. 2.*

26 Observandum tertio, hanc materiam utpote quæ agit de liberandis animabus à tam dura servitute, & cruciatu, esse favorabilem, d. l. *Cum hæres, §. Item si decem*, & alibi sæpe, *ff. de stat. liber.* & tradit Bald. *cons. 339. Casus talis est, per totum*, Maximè *in fin. lib. 1.*

27 Observandum quartò, hic agi propriè non de privilegio, sed de beneficio Principis nulli noxio, quod latè interpretandum est, cap. *Olim de verb. signif.* cap. *Dilecti. de donat.* cap. *Quamvis, de præben. lib. 6.* l. *fin. ff. de Constitut. Princ.* & in terminis concessionis indulgentiarum respondit Roman. *cons. 353. Petitur à me declaratio, per tot.* quem refert, & sequitur Ludovic. Bolog. *in tractat. de Indulgen. col. 19. vers. Levis etiam, & valde utilis, num. 97.* Felin, *in suo serm. de Indulgens. prope fin.* & Ioan Franc. Pavinus, *de off. & potest. Capituli sed. vac. in 1. par. quæst. 4. ante finem.*

28 Observandum est denique hic agi de indulgentiis, quæ ex vulgata regula tantum valent, quantum sonant, glos. in cap. *Quod autem, de pœnit. & remission.* Dummodo ex parte dantis sit authoritas, ex parte recipientis charitas, ex parte causæ pietas, ut inquit D. Thom. *in 4. dist. 20. q. 1. art. 3. q. 2.*

His ita constitutis, cum privilegii verba nihil aliud requirant, nisi ut ad dictum altare celebretur Missa pro anima cujusvis fidelis, utique verba hujusmodi verificantur etiam in dicente ad d. altare Missam de Sancto, si illam integram celebrans offerat pro anima defuncti. ergo & dispositio verificabitur, l. 1. §. *His, qui navem, ff. de exercit.* & l. *Non aliter, ff. de leg. 3.* Angel. Aretin. *cons. 31. Viso supradicto, n. 2.* & Paul. de Castr. *cons. 154. super primo quæsito, in princ. lib. 1.*

29 Secundò, per privilegium hoc exigitur tantummodo in genere, ut Missa pro defuncto celebretur: ergo electio erit ipsius debitoris, l. *Comprehensum, ff. de contrahen. empt.* Modo id, quod solvitur, sit integrum, seu utile, ut notat ibi glos. Facit *instit. de legatis, § Si generaliter*, & regula *in alternativis, de reg. jur. lib. 6.* cum simil. Sive igitur solvatur Missa de Requiem sive de sancto, vel feria, cum præstetur id, ad quod quis est obligatus, consequens est ut & liberatio sequatur, & indulgentia obtineatur, d. l. 3. *de stat. liber.* Et cum privilegii verba sint generaliter sine distinctione concepta, non debemus nos ea restringere, nec distinguere, vulgata l. *De pretio, ff. de public. in rem act.* Unde S. Antonin. Sylvest. & alii supra citati *num. 6.* tenent in simili satisfieri præcepto de audienda Missa in die festo, etiamsi audiatur Missa de Sancto, vel feria, & non de ipsomet festo, quia lex tantummodo nos obligat, ut eo die Missam in genere audiamus, & tamen eo casu articulus erat magis dubitabilis: nam dum ecclesia præcipit, ut audiamus Missam die festo, videtur quodammodo velle ut audiamus Missam ab Ecclesia institutam pro honore dicti festi, seu Sancti; adeout propterea Angelus, & alii tenuerint non satisfieri præcepto de audienda Missa de officio currenti, ut dixi *eod. num. 6.*

Tertiò, generaliter faciunt adducta in præmissis suppositionibus, videlicet quod versemur in materia ex omni parte favorabili, & amplianda. Et pro hac sententia, licet non per has rationes reperi consuluisse Navarrum *in cons. 37*, incipien. *Sanctissimus concessit, de pœnit. & remiss.* In terminis privilegii concessi eo tenore, ut quoties diceretur Missa in tali altari pro defuncto, anima illa per modum suffragii indulgentiam plenariam consequeretur.

Nec obstant contraria; quia ad Capitulum Sufficit: respondetur ibi ideo illa verba intelligi de Missa de Requiem, quia contradistinguitur à Missa de tempore, vel de Sancto: quæ ratio cessat in casu nostro, in quo in sua generalitate relinquuntur,
30 nec alteri speciei opponuntur. Eodem modo respondetur ad d. cap. *Cum creatura*. textus verò in cap. *Certum, de consecr. dist. 1.* confirmat nostram opinionem: nam volens ibi Pontifex facultatem Missas in d. loco non sacro celebrandi restringere ad Missas de Requiem, non dixit simpliciter, Concedimus animabus fidelium ibidem sepultorum, sed facultatem celebrandi pro defunctis, limitat ad sacra funeralia, seu Anniversaria de Requiem.

Ad secundum retorquetur argumentum, & validius: nam ut supra dictum est, privilegium fuit concessum loco, seu contemplatione loci: unde sequitur, ut verba debeant intelligi secundum conditionem loci: at loco, id est Ecclesiæ magis convenit, ut quando occurrit festum, celebretur de festo, & servetur regula beneficii, nec dicatur tunc Missa privata de Requiem, ut insinuatur etiam in hoc cap. Et in d. cap. *Et hoc attendendum, de consecr. dist. 1.* Ergo Summus Pontifex, qui Ecclesiæ dictum privilegium concessit, censendus est voluisse illud ita restringere, ut illius laudabilis ordo turbetur, inductaque ad unum finem, operentur contrarium: potius enim attenditur in hoc id, quod congruit ipsi Ecclesiæ, ad cujus intuitum concessum est privilegium, quàm quod congruit animæ defuncti, quæ ex hac Missa per alterum ejus nomine exhibenda liberationem est consequuta, ut de hoc est textus in l. *Labeo, eod. tit. de stat. liber.* Imo
31 & respectu ipsarum animarum convenit, ut non fiat dicta restrictio, quandoquidem verbis generaliter sumptis, saltem per accidens eisdem copiosius consulitur, quia facilius quotidie poterit pro eis offerri Missa, ut liberentur, quàm si solum posset pro eis offerri Missa de Requiem, quæ celebrari non poterit quotidie, vel propter rubricas Missalis, vel propter Custodis Ecclesiæ prohibitionem. Addit Navarrus *d. cons. 37. num. 2.* frequentissimè contingere, ut aliquis moriatur vespere, vel mane alicujus magni festi, cujus animæ desiderant propinqui opitulari, & non possent tempore hujusmodi Missæ quæ esset maximum, & præsens remedium. Quæ tamen ratio infirma est, quia corpore præsente Missa de Requiem quocunque die dici potest, præterquam in Parasceve, & in Paschate, ut dixi in cap. *Cum creatura infra eodem.*

32 Ad tertium respondetur etsi Missa de Requiem plus prosit defunctis, quàm de festo; hic tamen defectus modicus est, & de facili suppletur per majorem devotionem, quàm solent celebrantes habere dum de festo celebrant, ut ver. Sylvester *in ver. Suffragium, num. 5.* Et est de doctrina D. Tho. in contrarium citati *in 4. sentent. dist. 45. q. art. 3. q. 1. ad 5.* cujus hæc sunt verba (Missæ suffragium continet duo, scilicet orationes, & sacrificium, ex parte sacrificii oblati Missa æqualiter prodest defuncto de quocumque dicatur, & hoc est præcipuum, quod fit in Missa, ad hoc cap. *Utrum, de cons. dist. 2.* Sed ex parte orationum magis prodest illa, in qua sunt orationes ad hoc determinatæ: Sed tamen iste defectus recompensari potest per majorem devotionem, vel ejus, qui dicit Missam, vel ejus, qui facit dici, vel iterum per intercessionem Sancti, cujus suffragium in Missa imploratur.) Hæc S. Thom. & sequitur totidem verbis, S. Antonin. in 1. *par. tit. 10. cap. 2. §. 3.* Et Navarr. *d. cons. 37. n. 2. de pœnit. & remiss.* ubi etiam addit Missam pro defunctis in orationibus minus valere hoc respectu, quia brevior est, & celerius, minusque attentè ut plurimum dicitur quàm alia. Et quia memoria nova sancti, & novitas officii devotionem celebrantis adauget, ex qua pendet valor ex opere operantis. Præterea non requiritur, Missa de Requiem
34 plus prodest defuncto; Ergo hæc debet offerri in casu nostro ad indulgentiam, seu liberationem consequendam, cum ad illam consequendam sufficiat offerri id, quod est minus, arg. tex. in d. l. *Cum hæres, §. Stychus, ff. de stat. liber.* ubi si detur libertas servo servienti per annum, si servit in bissexto, in quo duo dies computantur pro uno, l. *Cum bissextus, ff. de verb. signif.* sufficit, ut serviat per dies 365. nec cogitur servire per dies 366. quos habet dictus annus. Advertendum item est in hoc 3. argum. latere fallaciam, quæ dicitur à simpliciter ad secundum quid; arguitur enim hoc modo. Exhibitio Missæ de Requiem magis prodest defuncto de se, quàm Missa de sancto. Ergo credendum est Pontificem illam exigere utpotè per quam defuncto magis subvenitur. Nam absolutè loquendo fateor utilius esse habere Missam de Requiem, quam de festo, sed nego utilius esse defuncto, ut pro eo offerri possit dumtaxat Missa de Requiem, quàm ut ipse gaudeat privilegio consequendi liberationem ex quacumque Missa pro ipso oblata. Quandoquidem hoc secundo casu si Sacerdos non reperiatur, qui pro eo velit, ac possit celebrare Missam de Requiem, at forte reperietur qui celebret de sancto, vel de feria. Sed in primo casu deficiente Sacerdote, qui velit, aut possit Missam de Requiem celebrare, defunctus omnino carebit suffragio Missæ. Quemadmodum utilius quidem est statu libero, ut pro ejus liberatione offerantur centum, quàm quinquaginta; At non est utilius, imo damnosius si statuatur ut ejus liberatio sequi non possit nisi offerantur centum; quia difficilius est invenire qui solvat centum, quàm qui solvat quinquaginta. Unde latius patet facultas liberationis, & mitius benigniusque agitur cum defuncto ex opinione nostra, quàm ex contraria.

34 Ad doctrinam Abbatis *d. cons. 99.* Respondetur Abbatem non se fundare super utraque particula separatim, & per se tanquam singulæ sufficiant ad inducendam dictam præsumptionem; sed inniti utrique simul junctæ; in quarum altera cum expressè agatur de Missis defunctorum, non est dubium quin sint dicendæ Missæ de Requiem, cum tales requirantur. Etenim aliter Sacerdotes non satisfacerent, ut in simili notat Sylvest. *in ver. Missa, 1. num. 10.*

35 Ex quibus videtur concludendum pro consequutione liberationis animæ à pœna Purgatorii, sufficere si pro ead. anima celebretur Missa de festo, vel etiam de feria, imo & votiva de sancto: nam qui applicat tale sacrificium defuncto, verè dicitur Missam celebrasse pro anima talis defuncti & hoc sufficienter probatur hic in illis verbis. (Sed si voluerit ut sibi Missæ cantentur de eod. die Missas audiant pro salute vivorum, & etiam defunctorum) Ex quibus innuitur ut qui celebrant Missam de festo, si offerant pro salute animæ defuncti, dicantur celebrasse Missam pro defuncto, ut latius dictum est supra in 3. *not.* & hoc etiam habet communis usus loquendi, qui enim petunt Missam de Requiem solent dicere, dicite mihi Missam defunctorum. At qui non distinguunt inter Missam, & Missam simpliciter dicunt, dicite Missam pro anima unius mei propinqui; atque ita is potest cele-
36 brare pro defunctis, qui de festo Missam celebrat. Addi etiam potest quod notat Biel. *de Can. Missæ, lect. 57 littera R. fol. 527.* ubi etiam ait in Ecclesia Sanctæ Praxedis in Capella Columnæ descriptum extare Paschasium concessisse in illo loco celebranti indulgentiam in hæc verba. (Quicunque celebraverit, vel celebrari fecerit quinque Missas pro anima parentis, vel amici existentis in Purgatorio, dictus Papa Paschasius dat remissionem plenariam per modum suffragii tali animæ.) Ac deinde subdit Biel. cùm post Paschasius celebrasset pro nepote d. quinque Missas, in ultima Missa dum adhuc esset ad altare, apparuit ibi Beata Virgo visibiliter extrahens animam nepotis de Purgatorio. Ex qua narratione videtur aliquo modo conjici Missas celebratas fuisse de Sancta Maria: nam si celebrasset de Requiem verisimiliter, potius apparuisset Michael Archangelus, cujus adjutorium speciale in ea Missa implorari solet, &c.

CUM MARTHÆ, §. *Quæsivisti.* In Sacramento Altaris aqua cum vino transsubstantiatur in sanguinem. Hoc dicit Abbas Siculus.

Pro intelligentia hujus §. *Quæsivisti*, vide quod scripsi in cap. *Neinnitaris, num. 274. de Constitution.*

De Celebratione Missarum.

Cap. Dolentes.

SUMMARIUM.

1 *Officium nostrorum, & diurnum à Prælatis, & Clericis studiosè, & devotè celebrari debet.*
Et quomodo intelligantur verba studiosè, & devotè, & n. 39. 40. 42.

2 *Prælatis ecclesiasticis, & præcipuè Papæ dolendum est de peccatis, & excessibus subditorum.*

3 *Ad Officium diurnum tenentur Clerici in sacris, non autem in minoribus ordinibus constituti, nisi sint beneficiati.*

4 *Prælatis, & Clericis reprehensibile est è somno non surgere ad diurnum consentum avium. Auroræ unde dicta, ibidem.*
5 *Christiano indecens est si radius solis ipsum in lecto dormientem inveniat.*
6 *Horæ Canonicæ sine Syncopa celebrari debent.*
7 *Syncopa quid sit.*
8 *Horas Canonicas celebrans cum syncopa quando habeatur pro celebrante secundum opinionem Vincentii.*
9 *Non peccat nisi venialiter si ex negligentia aliquam dictionem, aut versum omittat, nec tenetur ad caput psalmi propter hoc reverti.*
10 *Nec sic omittatur psalmus, ad illum est redeundũ Non esset tamen inconveniens psalmum prætermissum dicere sive essent in eodem, sive in alio nocturno, aut in psalmis vespertinis, nisi timor scandali subesset.*
11 *Negligenter faciens opus Dei quando maledictionem incurrat.*
13 *Sacerdos graviter peccat si Missam non celebret saltem quater in anno, scilicet in præcipuis festis.*
14 *Cogi tamen non potest ab Episcopo ex decreto Concilii Tridentini, sed moneri tantum ut non impeditus celebret.*
15 *Episcopus debet quolibet die Dominico in propria ecclesia præsens esse, & saltem semel in hebdomada celebrare.*
16 *Nec decet eum transire ullam diem quin Missam celebret, vel audiat.*
17 *Officium divinum dicentes, vel Missam audientes cum distractione voluntaria an satisfaciant præcepto. Ecclesiæ, & num seqq. usque in fin. Quod si distractio proveniat ex eo, quod quis scienter se occupet in actu externo, & incompatibili cum interna attentione, n 19. & 55. Et quid si proveniat ex solo actu interiori, n.20. & seqq. usque in fin. Referuntur Authores, & fundamenta opinionis affirmativæ, num, 21. & seqq. usq. ad n.33.*
18 *Mentis evagatio quotuplex.*
22 *Beneficiatus, qui Horas Canonicas recitat cum distractione voluntaria, non tenetur ad restitutionem fructuum. Contrarium, num.38. & seqq. maximè. n.57.*
23 *Ecclesia non potest præcipere ut officium recitetur, vel Missa audiatur cum attentione interna, & num. seqq. usque ad n.33. Contrarium, num. 58. Declaratur, num.46.*
24 *Cogitationis pœnam nemo patitur. Declaratur, n.64.*
25 *Legem ferre non potest homo nisi de his, de quibus potest judicare. Iudicium autem hominis non potest esse de interioribus motibus, qui latent. & num seqq. usque ad n. 31. Declaratur num. 64.*
26 *Ratam habens percussionem clerici in corde tamen non incidit in sententiam Canonis quoad Ecclesiam militantem. Declaratur, n. 64.*
27 *Hæreticus qui non processit in opus externum, sed hæresim tenet in corde tantum, non est excommunicatus. Contrarium, n. 60.*
28 *Occulta per se non subsunt judicio ecclesiæ, sed solum occulta per accidens. Contrarium, n. 62.*
29 *Distractio voluntaria in officio si sit secundum actum interiorem est quidem gravis, & temeraria, sed non mortale. Contrarium, n. 33. & seqq.*
30 *Præceptum recitandi horas Canonicas est de jure positivo, & ideo non refertur nisi ad ea, quæ sub judicio humano cadere possunt.*
31 *In Horis divinis satis est labiis orare, licet cor divertat ad alia. Contrarium, n. 38. & seqq.*
32 *Oratio dicitur quasi oris ratio.*
33 *Devotionem internam an Generale Concilium hic posuerit in præcepto. Et expenduntur quatuor intellectus hujus capituli, & num. seqq. usque ad n. 51.*
34 *Attentio interna tamquam onus importabile hic non præcipitur, sed suadetur. Contrarium, num. 38. & seqq, Declaratur, nu.68.*
35 *Officium studiosè, & devotè, non celebrantes non obligantur ad culpam, sed ad pœnam suspensionis.*
36 *Contrarium, & n. 37.*
37 *Præceptum in virtute obedientiæ, vel sub pœna suspensionis absque dubio obligat transgressores ad culpam mortalem.*
38 *Officium recitans, vel Missam audiens si cor ad Deum non habeat, mortaliter peccat, nu. seqq. usque ad n. 51. & n. 55. Declaratur, & n. 51. & seqq.*
39 *Officium debet dici reverenter quantum ad compositionem corporis distinctè quantum ad pronunciationem oris, & devotè quantum ad mentis elevationem.*
40 *In officio præcipitur devotio interna, & formalis, quæ est donum Dei, non autem sola externa, & materialis, quam habent etiam Hypocritæ.*
41 *Oratio quid sit.*
42 *In Oratione duo præcipuè requiruntur, videlicet affectus cordis, & attentio.*
43 *Iustitia ex opere non consummatur, nisi etiam voluntas affuerit.*
44 *Officium recitans, vel Missam audiens, & aliud cogitans mentitur.*
45 *Officium ut satisfiat præcepto necesse est ut non procedat ex sola imaginatione, sed ex deliberatione, quæ attentionem requirit.*
46 *Non tamen oportet ut in prosecutione officii attentio semper duret secundum essentiam actus, sed satis est ut duret secundum virtutem, & n. 49. & 68.*

47 *Attentio virtualis intelligitur perdurare quãdo aliquis ad officium accedit cum intentione Deo debitum obsequium reddendi, etiamsi in prosecutione mens ad alia rapiatur.*
48 *Nisi tanta fiat evagatio ut omnino depereat vis primæ intentionis.*
49 *Cor hominis vagum, & mobilius omni mobili.*
50 *Attentio virtualis omnino deperit per voluntariam distractionem.*
51 *Distractio voluntaria non est culpa mortalis nisi tanta sit, ut notabilem officii, vel Missæ partem absumat, & n. seq. usque ad n. 57.*
52 *Clericus an peccet, qui dum est in Officiis, cogitat super aliquo bono spirituali, vel temporali.*
53 *Et quid si non intelligat quæ ibi dicuntur, vel leguntur.*
54 *Et quid si nimium fatigatus spiritu de aliis cogitet.*
55 *Mentis evagatio in Officio quando sit culpa mortalis ex sententia D. Thomæ.*
56 *Oratio, quæ habet culpam adjunctam non habet suam efficaciam, nec est satisfactoria.*
58 *Lex canonica ferri potest etiam de actibus omnino occultis, & internis ex sententia Canonistarum, licet de illis judicare non possit quandiu latens.*
59 *Ponderosus, idest qui mente peccat, repellitur à promotione.*
60 *Hæresis perficitur ex sola mentis cogitatione.*
61 *Inquisitor potest punire hæreticum mentalem si liqueat de hæresi per illius confessionem.*
62 *Regulares ad Curias Principum accedentis animo notendi sunt ipso facto excommunicati.*
64 *Lex ecclesiastica potest ordinare, & cohibere actus internos in quantum obligantur cum exterioribus, & n. seqq.*
66 *Permittitur aliquando, concomitanter, & ratione connexionis quod non permittitur principaliter & directè.*
67 *Proponens non jejunare, vel Missam non audire peccat mortaliter, licet propositũ nõ perficiat.*

1 DOLENTES. Præcipit Prælatis, & Clericis in virtute obedientiæ, ut nocturnũ officium, & diurnum studiosè celebrẽt & devotè. Et duas habet partes. In prima ponit duplicem excessum. In secunda prohibet, ibi, *hæc igitur*, & prima subdividitur in duas prout duo sunt excessus, secunda ibi, *sunt & alii*.
2 Nota primò ibi, *Dolentes*. Prælatis ecclesiasticis, & præcipuè Summo Pontifici dolendum esse de peccatis, & excessibus subditorum. Unde dicebat Apostolus, 2. ad Corinth. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* ad hoc cap. *Charitas, de pœnit, dist. 2.* & cap. *Cum instantia*, & ibi glos. *1. sup. de censibus.*
3 Secundò nota ibi, *Minores Clerici*. Ad divinum officium recitandum teneri etiam clericos minores intellige si sint in sacris ordinibus constituti, ponuntur enim hic minores clerici ad differentiam Prælatorum. At constituti in minoribus ad horas Canonicas non tenentur ut dixi in cap. 1. *supr. eod.* quicquid contra scripserit ibi Abbas, *num.7.* vel minores clerici, subaudi, & beneficiati, pro ut hic subaudiunt Hostien. & Jo. Andr. ambo. *in princ.*
4 Tertiò nota ibi, *Ad divinum concentum*, reprehensibile esse Prælatis, & Clericis è somno non surgere ad diurnum concentum avium, idest in Aurora, sic dicta quasi avium hora, secundum Hostien. *n, 5. in fin. in ver. ad Diurnum concentum*, Io. Andr. *n. 3.* & Cardinal. *in princ.* Nam ut ait Augustinus, indecens est Christiano si radius solis ipsum in lecto dormientem inveniat, sic tex. in cap: *Sunt qui arbitrantur de pœnit. distin. 1.* & in cap. *Clericis victum, 91. dist.* Si quis tamen deditus somno tardiùs ad ecclesiam surgat, interveniali computatur, §. *Aliàs ante, fin. 25. dist.*
6 Quartò nota ibi, *Continua Syncopa*, divinum officium dicendum esse sine syncopa. Est autem syncopa idem, quod concisio. Et est figura cum litterа, vel syllaba è medio dictionis abscinditur, ut compostus pro compositus, & virum pro virorum dicta syncopa à verbo græco quod est concidere, quilquis igitur oscitanter orãdo, aut properè pronunciando, aut aliàs præcedit, seu divertat verba horarum Canonicarum, is verè dicitur syncopare,
8 & violat prohibitionem Concilii Generalis, de qua hic. Verumtamen, ut inquit Vincentius *hic*, & post eum Cardinalis, *n. 7. in 1. quæst.* qui syncopa loquitur horas celebrando habetur pro celebrante, dummodò intendat dicere quod dicit Ecclesia, & utatur verbis in propria significatione, nec intendat errorem inducere, cap. *Retulerunt, de cons. dist. 4.* quod procedit si breves sint syncopæ, per quas omittitur pars verbi, seu dictionis, non tota dictio, secundum eos. Non tamen peccat clericus,
9 si ex negligentia aliquam dictionem, aut versum omittat, nec obstringitur ad caput psalmi propter hoc reverti, aliàs enim posset aliquibus scandalum generari sine magna causa. Quinimò etsi omitta-
10 tur psalmus ad illum non est redeundum ob causã prædictam. Ita Innoc. *hic n. 1. vers. Imo si aliquem versum.* Confiteri tamen debet suam negligentiam secundum eum, Atque ita non peccat mortaliter, sed venialiter tantum, ut explicant Hostien. *n. 8 in fin.* & Io. Andr. *n. 5.* Nec obstat illud Hierem. 48
11 *Maledictus homo, qui facit opus Domini delidiosè.* Nam secundum Innoc. & alios præcitatos illud intelligitur de accurata, vel lata, & malitiosa negligentia. Nos verò hic loquimur de levi, vel levissima, quæ fortè ex nimia meditatione, vel contemplatione
12 contingit. Verum ut Innocentius subdit, Si adhuc essent in eod. nocturno, vel in psalmis vespertinis, quinimò etsi essent in alio nocturno, non esset inconveniens ut psalmum prætermissum dicerent, nisi tamen timor scandali subesset. Non enim est tanti unius psalmi prætermissio, ut propterea fit aliquis scandalizandus, arg. cap. *Nihil de præsc.* & eum Innoc. transeunt Host. *hic n. 10.* Io. Andr. & Butr. *ambo n. 5.* & reliqui omnes.
13 Quintò nota ibi, *vix celebrant quater in anno*, nedum Prælatos, sed simplices quoque Sacerdotes graviter peccare, si legitimo impedimento cessante Missam non celebrent saltem quater in anno scilicet in præcipuis festis. Id quod relatis verbis Ambrosii egregiè probat S. Thom. *in 3. par. qu. 23. art. 10. & in 4. sent. dist. 13. q 1. art. 2.* & ibi etiam Durand. *q. 2.* & Palud. *ead. quæst. art. 1.* & consentit Sotus *de just. & jur. lib. 9. q. 3 art. 1.* Archid, in cap. *Sufficit, n. 1. de consecr. dist. 1.* Asten. *lib 4. tit 14. art. 1. Summa Pisana in verb. Missa*, § *ff. Summa Confessor. lib. 3. tit. 24. q. 125.* Armilla in *ver. Com.*

munio, num. 14. & in ver. Missa, num. 28. Angel. *in eod. ver. num* 44. Sylvester *Missa, primo num* 7. *vers. Quartum, circa finem, & Navar. in Manuali cap. 25. num. 88. vers. Vigesimo primo.* Et quamvis Alex. de Ales *par. 4. qu. 51 membro* 2. Cajet. Victor. & alii nonnulli senserint non esse rerum mortalis culpæ simpliceem Sacerdotem, qui omni-
14 no abstinet à consecratione Eucharistiæ: prima tamen opinio est tutior, licet Concilium Tridentinum in *cap.* 14, *sess.* 23. hunc articulum non diffinierit; tantum enim ait: Curet Episcopus ut ii (scilicet Presbiteri) saltem diebus Dominicis, & festis solemnibus, si autem curam habuerint animarum, tam frequenter ut suo muneri satisfaciant, Missas celebrent: & Congregatio ejusdem Concilii Interpres consulta an Episcopus ex *d. cap.* 14, *sess.* 23. *vers. Curet*, possit monere Presbyteros sub pœnis, & censuris, ut legitimè non impediri celebrent: Respondit non posse, sed solis adhortationibus, & monitionibus utendum esse. Hæc quoad simplices Sacerdotes. Episcopus vero quolibet die
15 Dominico debet in propria Ecclesia præsens *esse, ut notatur in* cap. *Te referente, infra eod.* & saltem semel in hebdomada celebrare, nisi legitime sit im-
16 peditus, secundum Host. *hic num.* 11. Quinimo non decet eum transire absque causa rationabili ullam diem quin Missam dicat, vel audiat, ut est expressum in cap *fin. de privileg. lib.* 6.

17 QUAERO An divinum officium dicentes, vel Missam audientes cum distractione voluntaria satisfaciant præcepto Ecclesiæ.

18 Ad evidentiam præmitto ex Cardinali Cajetano in 2. 2. *qu.* 83. *art.* 13. *in* 2. *notab.* distinctionem, seu evagationem mentis esse in duplici differentia. Alia enim est involuntaria, veluti cum ex fragilitate, vel ex impotentia, non autem ex voluntate in prosecutione officii ad alia mens rapitur. Alia est voluntaria: & hæc iterum subdividitur: nam quædam est ex negligentia, ut cum quis negligit attendere: quia enim negligentia voluntaria, idcirco & evagatio voluntaria reputatur, & est. Quædam vero est directè ex industria, ut cum quis explicite vult non attendere: & de hac specie erit sermo in præsenti quæstione, Hoc præmisso, pro
19 clariori solutione arbitror duos casus esse distinguendos. Primus casus est cum distractio, & evagatio mentis voluntaria provenit ex eo, quod quis scienter se occupat in actu externo, & incompatibili cum interna attentione, veluti in scribendo, confabulando, dormiendo, & his similibus: & hoc primo casu conveniunt omnes per hunc textum esse culpam lethalem, & præcepto Ecclesiæ non satisfieri ita post Petrum de Palude firmat S. Anton. in 3. *part. tit.* 13. *cap.* 4. §. 8. *circa finem*: ait enim, (Si evagatio mentis fit ex hoc quod aliquis scienter se occupat in actu exteriori, qui non secum pariatur attentionem, videtur esse culpa mortalis, & directe contra præceptum Ecclesiæ *de celebrat. Missar* cap. *Dolentes*, ubi præcipitur ut officium celebrent studiosè pariter, & devote. Hoc non observant, qui occupantes se in actu exteriori scienter sibi attentionem subtrahunt. (Hæc ille. Et sequitur totidem verbis Sylvest. *in ver. Hora, num.* 13. *vers. Tertium*, & est ex mente S. Thom. *in* 4. *senten. dist.* 15. *quæst.* 4. *art.* 2. *quæs.* 4 *ad* 2. dum ait: (Si in aliis sponte se occupat, quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera, & ad contrarium mens evagatur, etiam culpa mortalis erit, nam verbum, *ad contrarium*, refertur ad attentionem, cum scilicet scienter se occupat in actu exteriori incompatibili cum atentione interna, ut explicat Petr. de Palude, *ibid.* & S. Anton. *loco citato*; & est primus intellectus, quem ad hoc cap. posuerunt Hostien. *num.* 12. Jo. Andr. & Butr. ambo *num.* 9. & Cardinal. *in* 7. *notab.*

20 Secundus casus est cùm voluntaria distractio, & evagatio mentis non provenit ex eo, quod quis se occupet in aliquo actu externo, qui mentem distrahat, sed ex solo actu interiori: & in hoc secundo casu articulus est admodum difficilis, controversus; nam per multi ex recentioribus Theo-
21 logis opinantur obligatum ad recitandum divinum officium non peccare, sed præceptoEcclesiæ satisfacere recitando illud etiam cum voluntaria distractione. Inter quos Aegid. Coninch. *de Sacramentam, in* 31 *par. quæst.* 83. *art.* 6. *num.* 291. Jo. Valen. *de differ. utriusque for. in verb. Hore, Canonica, diff.* 1. *per totam*. Probabilem dicunt Less. *lib.* 2. *cap.* 37. *dub.* 2. *num.* 63. *in fin.* Henric. *in Summa lib.* 9. *cap.* 25. *num.* 5. *in gloss. littera* P. & Paul. Layman. *in Theolog. moral. lib.* 4. *tract.* 1. *cap.* 5. *nu.* 10
22 Idemque de audientibus Missam in diebus festis tradunt iidem Coninch. *ubi sup. num.* 297. & Layman. *tract.* 7. *cap.* 3. *num.* 2. Et propterea clericum beneficiatum, qui Horas Canonicas recitat sine attentione; imo & cum voluntaria distractione, non teneri ad restitutionem fructuum, censuerunt Cardinalis Toletus *in Summa lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 16. Medina *in lib. de oratione, quæst.* 16. (Corduba in *quæstion. lib.* 4. *quest.* 13. Henric. *in Summa lib.* 9. *cap.* 125. *num* 5. Alphons. à Castro, *de leg. pœnal. lib.* 2. *cap.* 5. & dicunt probabilem Azor. *Institut. moral. par.* 1. *lib.* 10. *cap.* 13. *qu.* 8. Less. *lib* 2. *cap.* 37. *dub.* 11. *num*, 68. & novissime Diana *Resolut. moral. lib.* 10. *tract.* 12. *resolut.* 1. ubi refert per hanc doctrinam contra communem Doctorum opinionem se liberasse à restitutione quemdam Petrum Beneficiatum, qui per septem annos recitavit officium voluntarie sine debita attentione,

Præcipuum hujus opinionis fundamentum est,
23 quia Ecclesia authoritatem non habet præcipiendi ut divinum officium recitetur, vel Missa audiatur cum attentione, seu devotione interna. Ad quod facit optime text. in c. *Erubescant.* & quod ibi
24 notatur in glos. *un.* 32. *dist. c. Nomen*, 2. *q.* 1. & alia jura quæ ad hanc partem inducunt Archid, in c. *Cum quis*, *num.* 2. *de sent. excomm. lib.* 6. & glos. in Clem. 1. *in ver. Eo ipso, de hæret.* nam cogitationis, pœnam nemo meretur, seu patitur, l. *Cogitationis, ff. de pœn.* quæ est canonizata in cap. *Cogitationis, de pœnit. dist.* 1. ad idem cap. *Consulvisti*, 2. *qu.* 5. ubi dicitur, occulta, & incognita illi soli sunt relinquenda, qui solus novit corda fidelium hominum; & videtur probari in §. *Hinita, vers. In certa*, 30. *qu. ult.* & est ex mente S. Thom. 1. 2, *quæst.* 91. *art.* 4. Ubi probans præter leges humanas fuisse necessarium tradi divinas, ad hunc mo-
25 dum ratiocinatur. (De his potest homo legem facere, de quibus potest homo judicare. Judicium autem hominis non potest esse de interioribus motibus, qui latent, sed solum de exterioribus actibus, qui apparent: & tamen ad perfectionem virtutis requiritur ut in utrisque actibus homo rectus existat; & ideo lex humana non potuit cohibere, & ordinare sufficienter interiores actus, sed necessariam fuit quod ad hoc superveniret divina.

Hæc

Hæc S. Thom. Et hinc fit, ut ratam habens percussionem clerici in corde tantum, non incidat in sententiam Canonis quoad Ecclesiam militantem, ut post Hostien. in c. *Mulieres, infra de sent. excom* tenet glos. *in ver. Suo nomine*, in d. cap. *Cum quis, eodem tit. lib.* 6. cum qua transeunt ibi Gemin. Fran. & alii, & Sylvest. *in ver. Excommunicat.* 7.
27 *num.* 4. Hinc etiam fit ut excommunicatio lata in hæreticos quantumcumque occultos in c. *Quod autem*, juncta glos. 1. & in cap. *Achatius*, 24. *q.* 1. & in cap. *Excommunicamus, infra de hæret.* Non liget illum, qui hæresim tenet in corde tantum, & non processit in opus externum, puta scribendo, vel aliud faciendo, licet occulte, secundum Hostien. in d, cap. *Mulieres*, Petr. de Palud. *in* 4. *dist.* 15. *q.* 3. *art.* 1. *conclus.* 8. *num.* 15. Major *in* 3. *dist.* 25. *qu.* 3. *in fin.* Cajet. *in Summa in ver. Hæresis, in fin. & in* 2. 2. *qu.* 11. *art.* 3. Sot. *in* 4. *dist.* 22. *qu.* 2. *art.* 2. *col.* 3. *vers. Hoc autem suppositio: & artic.* 3. *post quintam conclusionem, casu* 1. Navarr in d. c. *Cogitationis, num.* 8. & 10, *de pœnit. dist.* 1. Covarr. *in reg. Peccatum*, 2. *par. in princip. num.* 7. Angel. *in Summa, in verb. Hæreticus, num.* 2. Armilla *in verb. Excommunicatio*, inter casus excommunicationis, *casu* 9. *in fin.* & Sylvest. *in ver. Excommunicatio*, 7. *num.* 3. & 4. Ubi mordet glossam oppositum tenentem in d. Clem. 1. *in ver. Eo ipso, de hæret.* Quod Theologalem materiam plenè non intellexerit. Nec obstant jura inducta ibi per glos. & Archid. in d. cap. *Cum quis, de*
28 *sent. excomm. lib.* 6. Quia non procedunt in hæretico prorsus occulto, sed prout contra distinguitur à notorio, ut per Sylvestrum *d. num.* 4. Vel melius illa jura vendicant sibi locum in occulto per accidens, quod scilicet quamvis sensibus subiaceat; testem tamen; vel testes non habet; non autem in occulto per se, quod scilicet ex sua ratione habet, ut non subsit cognitioni sensitivæ, ut egregiè explicat Cardinalis Cajetan. *in* 2. 2. *quæst* 11. *art.* 4. Nos autem versamur in occulto per se, videlicet in motu animi attentionis internæ, qui
29 propterea non subjacet præcepto humano. Et ita per supradictam Theoricam in terminis propositæ quæstionis post Duran. *in* 4. *dist.* 15. *qu.* 12 & Petr. de Palud. *ead. dist. quæst.* 5. *art* 2 *conclus.* 4. Firmat S. Anton. *in* 3. *par. tit* 13. *cap.* 4. §. 8. *circa fin.* ubi ait: (Si evagatio mentis est advertenter, & solum secundum actum interiorem, licet temeraria, & gravis foret; non tamen mortale, nisi propter contemptum, quia Ecclesia non habet judicare de actibus interioribus merè: propter quod Minister Ecclesiæ, licet dicendo orationem cogitet aliud, non videtur transgressor præcepti, ex natura facti) Quod ante ipsum docuit Umbertus ab eod. re-
30 latus, *d. c.* 4. §. 7. dicens præceptum recitandi Horas Canonicas esse de jure positivo, & propterea non referri nisi ad ea, quæ sub judicio humano cadere possunt, qualia sunt quæ exercentur per actus exteriores, non autem per interiores, & consentit Sylvest. *in ver. Hora, num.* 13. ubi reprobans intellectum eorum, qui putant esse in præcepto divinum officium recitare devote, & studiosè juxta textum hic; & devotionem referri ad intentionem, & studiositatem ad modum dicendi: (Attente, inquit, orare in Horis Canonicis, non est de jure divino, sed positivo: quod jus positivum ad interiora non se extendit per se, sed in quantum colligantur exterioribus, ad quæ se extendit.) Hæc
31 ex illo. Facit textus in Clem. 1. *de celebrat. Missar.* in illis verbis, *Fructum labiorum suorum*, ubi glos. (Ex hoc, inquit, arguitur quod satis est labiis servire in divinis horis, licet cor divertat ad alia) Et ita hunc textum ad hanc partem inducit Collectarius in cap. 1. *num.* 6. *supra eod.* & S. Anton. *d.* §. 7. Facit etiam ad hoc etimologia orationis.
32 Dicitur enim oratio, qua si oris ratio, secundum Cassiodor. *psalm.* 38. *circa fin.* relatum à D. Thom. 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 1. Et tenendo hanc opinionem non obstat hoc capitum; quia responderi potest tripliciter juxta primum, secundum, & tertium intellectum, de quibus infra proxime.

33 Sed præmissis minimè obstantibus verius videtur voluntariè distractum præcepto Ecclesiæ non satis facere. Quod ut evidentius appareat, duo sunt inspicienda. Primum an Concilium generale hic præcipiat devotionem internam in divinis officiis celebrandis. Secundum an potuerit sic præcipere.

Quoad primam inspectionem, quia Doctores intelligunt hoc capitulum quatuor modis, examinandum est quis intellectus sit verior

34 Primus intellectus est, quem hic secundo loco ponunt Hostien. *num.* 14 Joan. Andr. & Butr. ambo *num.* 9. & Abb. *circa fin. vers. Secunda optimo.* Quod scilicet solum divinum officium hic fit in præcepto alia vero, quæ in devotione consistunt, suadendo ponantur: & hoc innuit littera sequens, dum dicit, Quantum eis dederit, nam, ut formaliter, inquit Hostien. *num.* 19. per hæc verba appositum consilium fragilitati hominum compatiendo, quasi dicat durum esset ut omnia prædicta in præcepto venirent, Præcipimus igitur ut unusquisque, & de nocte, & de die dicat Horas Canonicas. Intentionem autem, & devotionem esti ipsam suadeamus, eam tamen in præcepto non ponimus, sed gratia Dei secundum quod ipsam dare voluerit, duximus relinquendam. Et hunc intellectum teneas, ut subdit Hostien. quia benignior est, & quia Ecclesia non debet alicui laqueum injicere, cap. *De viduis, il secondo*, 27. *q.* 1. nec hominis oneribus importabilibus alligare, cap. *Alligant*, 26. *quæst. ult.* & sequuntur totidem verbis S. Anton. *in* 3. *par. tit* 13. *cap* 4. §. 7. & summa Rosella *in ver. Hora.*

Verum hunc intellectum jure optimo refellit
35 Sylvester *in ver. Hora, num*, 14. Quia si hic præciperetur sola celebratio divini officii, nihil prorsus præciperetur: nam quoad Prælatos, & clericos in sacris, seu beneficiatos jam hoc erat in præcepto, ut cap. *fin.* 92. *dist.* & cap. 1. *supra eod.* Hoc autem repugnant litteræ, quæ clare dicit, *præcipientes.* Præterea circa omissionem officii nullus in text. narratur excessus, sed solummodo circa modum celebrationis. Merito Concilium non præcipit ut celebretur simpliciter, & absolute, quod supervacaneum fuisset; sed ut celebretur studiose, & devote, in quo Prælati, & minores clerici prævaricabantur, ut in prima parte textus: nec restagantur illa verba, *Quantum eis Deus dederit.* Quia hoc non tollit quin homo possit non divertere intentionem scienter, cum hoc sit in sua facultate ex principiis naturæ, quæ Deus jam dedit, ut ibi per Sylvestrum.

Secundus intellectus est, quem ultimo loco recitant, & ideo probare videntur Hostien. *num.* 15. Jo. Andr. & Butr. *ambo num.* 9. *in fin.* Quod scilicet hoc capitulum non obliger ad culpam de novo incur-

incurrendam, sed ad pœnam suspensionis tantum quæ potest infligi, & hoc satis insinuavit dum dixit, sub pœna suspensionis.

36 Sed neque hic intellectus congruit litteræ; quia hæc constitutio continet duo, videlicet prohibitionem, & præceptum, ut fatentur jidemmet Host. & Io. Andr. ambo *in ver. Inhibemus*. Prohibitio refertur ad comessationes superfluas, fabulationes illicitas, & consimilia, quæ devotionem impediunt, & huic prohibitioni tantum adjicitur pœna suspensionis. Præceptum autem, quod subsequitur de Divino officio devotè celebrando, hanc pœnam non habet. Restat igitur, ut necessario ad culpam obliget. Canonis enim præcipientis transgressio ex sui natura est culpa mortalis, c. *Quod præcipitur*, 14. *quæst.* 5. c. *Nulli fas*, 19. *dist.* & c. *Violatores*, 25. *qu.* 1. Archid. in c. *Detestanda*, *num.* 4.

37 *de concessione præben. lib.* 6. dixi in c. *fin. num.* 22. *supra de constit.* cum præsertim præceptum, quod hic fit à Concilio, non sit simplex, sed formale, videlicet in virtute obedientiæ, ut in littera. Sylvester *in ver. Præceptum. num.* 2. *vers. Dico.* Alphons. à Castro *de lig. pœnal. lib.* 1. *cap.* 5. Præterquam quod licet etiam in 2. præcepto affirmativo esset adjecta pœna; nihilominus cum pœna hujusmodi sit spiritualis, scilicet suspensionis, tantum abest ut excludat culpam, ut potius obliget transgressores ad peccatum mortale. Ita S. Anton. quem refert, & sequitur Sylvester *loco citato*, *n.* 3. *ver. Et similiter si imponitur pœna suspensionis*.

Tertius intellectus est, quem ponit idem Sylvester *in ver. Hora*, *num.* 14 *vers. Et ideo dico*, asserens illum esse ex mente S. Thom. & Petri de Palude in 4. *dist.* 15. videlicet, quod in hoc cap. præcipiatur devotio quantum ad actum exteriorem, ut scilicet non dicantur horæ operando manualiter opera impertinentia, aut confabulando, aut notabiliter syncopizando, & hujusmodi, quæ hic reprehenduntur, & similiter quod præcipiatur devotio quantum ad actum interiorem, sine quo hic exterior haberi non potest, cujusmodi est velle satisfacere præcepto Ecclesiæ, & psallendo velle abstinere à præfictis; non autem præcipiatur attentio sine qua prædicta esse possunt.

Cæterum huic intellectui aperte refragantur verba illa, *quantum eis Deus dederit*, quæ non adaptantur nisi attentioni internæ, ut inferius clarè demonstrabitur *num.* 40. Item refragantur alia fundamenta, de quibus infra *n.* 39 *& seqq.*

38 Quartus igitur, & verus intellectus est, quod hic præcipiatur devotio etiam quantum ad attentionem, & actum internum cordis, non tamen actualem, sed secundum virtutem, ut inferius explicabitur. Quem intellectum primo loco ponunt, Host. *num.* 12. Joan. Andr. & Butr. ambo *num.* 9. Cardin. *in* 7. *notab.* dicunt enim: quicumque interest Missæ vel divinum officium recitat, & non habet cor ad Dominum, sed ad exteriora, propter quæ devotio impetitur, mortaliter peccat, ut hic patet, & in c. *Quod præcipitur* 14. *q.* 1. verbum durum est, sic tamen scriptum est, c. *Scriptum*, 6. *quæst.* 3. l. *Prospexit ff. Qui*, *& à quibus*.

39 Hunc intellectum ego existimo ex sequentibus confirmari posse; & primo hic textus tria facit. Prohibet enim primum in Divinis officiis intermiscere fabulas, comessationes, & alia exteriora, quæ devotionem impediunt; & per hanc inhibitionem satis firmatis obligationem devotionis externæ quantum ad humiliationem, & compositionem corporis, de qua in c. *Vbi periculum*, §. *penult. de elect. lib.* 6. & per glossam in clem. 1. *in ver. De oratione*, *in* 7. *membro*, *de reliq. & veneral. Sanctor.* Deinde præcipit, ut Divinum officium celebretur studiosè quantum ad labia, & pronunciationem oris, scilicet distinctè, & sine syncopa. Tertiò præcipit, ut celebretur devotè. Cum ergo jam præcepisset devotionem quantum ad humiliationem corporis, & actus externos, ne hoc verbum, *devotè* sic superfluum, super est ut referri debeat tantummodo ad officium cordis. Quod satis comprobatur ex decreto Concilii Triden. *c.* 12. *vers. Omnes vero*, *sess.* 24. ibi, (& in Choro ad psallendum instituto hymnis & canticis Dei, nomen reverenter, distinctè, devotèque laudare.) Quibus verbis satis aperte comprehenduntur illa tria, quæ hic injunguntur à Concilio Lateranensi. Dicitur enim, reverenter, quantum ad humiliationem, & compositionem corporis; distinctè quantum ad oris pronunciationem; & devotè quantum ad mentis elevationem. Quod ipsum perspicuis verbis habetur in decreto *de observandis & evitandis in celebr. Miss. sess.* 22. *vers. Neminem*, ubi præcipitur Ordinariis Locorum, ut neminem permittant sacris interesse, nisi prius qui inter sunt decenter composito corporis habitu declaraverint se mente etiam, ac devoto cordis affectu, non solum corpore adesse. Ad idem Concilium Viennense in clem. 1. *de celebration. Missar.* ibi *fructum laborum suorum cum puritate conscientiæ, & animi devotione*, nec non ibi *horis debitis devotè psallatur.* Et Concilium Aquisgranen. *c.* 137. ibi, *Divinum officium humiliter, ac devotè persolvere*, & infra ibi, *In persolvendis Divinis laudibus promptiores, & devotiores existant*, *tom.* 3. *Concil. part* 1. *sect.* 2. *fol.* 250. *col.* 1. & Concilium Magunt. *in tit. de Hor. Canon.* ibi (Articulare, distinctè, diserte, & cum attentione omnia integre pronuncient.) *tom.* 4. *Concil. par.* 2. *fol.* 271. *col.* 1.

40 Præterea præceptum de officio devotè celebrando hic fit adjecta modificatione illa, quantum eis Deus dederit. Hæc autem verba aperte ostendunt Concilium præcepisse devotionem illam, quæ est donum Dei, & sic devotionem formalem, & internam, quæ cum sit actus virtutis S. Thomas in 2. 2. *q.* 82. *art.* 1 *& q.* 83 *art.* 3. Divino indiget auxilio, *c. ult. de consecr. dist.* 4. non autem nudam devotionem materialem, & apparentem, quam habent etiam hypocritæ, qui ostendunt ex actu extrinseco contrarium ejus, quod in mente gerunt, c. *Quod interrogasti*, 27. *dist.* c. *Citius*, & ibi gloss. 1. *de pœnit. dist.* 2. de quibus Marc. 7. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est à me*, & Hieronym. *super Matt.* 9. (Quia strepitu labiorum benedicunt Dominum, immunda mente veritati interitus contradicunt.) Et propterea gloss. *ult.* bene exposuit verbum, *studiosè*, scilicet quantum ad officium oris, & verbum *devotè*, quantum ad officium cordis, quam expositionem, sequuntur et jam Host. *n.* 20. Jo. Andr. *num.* 10. Card. *in princ. in ver. studiosè*, & Abbas *in* 1. *notab.*

41 Ad hæc præcipitur ab Ecclesia recitatio divini officii, quæ est species orationis, c. 1. *supra eodem*. Ergo necessario præcipitur etiam interna mentis attentio: Nam oratio est ascensus mentis in Deum, ut diffinit Damascen. *lib.* 3. *de fide orthodoxa*, c. 24.

c. 24. & in 3. *de Trinit. c.* 12. Theologi *in* 4. *sent. dist.* 15. S. Thom. *in* 2. 2. *quæst.* 83. *art.* 15. Implicat ergo ut Ecclesia præcipiat orationem, & non præcipiat internam devotionem, & elevationem mentis in Deum, quia à quo removetur diffinitio, removetur & diffinitum, l. *Quintus*, *la secunda*, *ff. de aur. & argent. legat.* & l. *Omnis diffinitio*, *ff. de regul. jur.* unde optimè Cassianus relatus à glos. in Clem. 1. *in ver. Orationes*, *in* 7. *membro*, *de reliq. & veneration. Sanctor.* (Nunquam, inquit, orat quisquis etiam flexis genibus, si vagatione distrahitur.) Et Chrysostomus *hom.* 1. *de Anna.* (Omnes quidem oramus, sed non omnes in conspectu Domini, etenim corpore in terra prostrato, & ore frustra delirante, mens ubique per domum, aut forum circumagitur. Quo ore talis potest dici quod oraverit in conspectu Domini. (Et Bernardus *de interiori domo*, *c.* 70.) Vacantes corpore, & vagantes ubique corde nequaquam merentur videre quàm dulcis est Dominus, nescientes facere sabbatum ex sabbato; & ideo videtunt eam hostes, & dericerunt sabbata ejus. (Et S. Thom. in 2. 2. *quæst.* 82. *art.* 13, *ad* 3.) Si quis ex proposito in oratione mente evagatur, hoc peccatum est, & impedit orationis fructum. (Præcipitur ergo hic affectus cordis

42 & attentio, quæ duo præcipuè in oratione requiruntur, ut notat glossa prælegata Affectus cordis exprimitur per verbum, *devotè* attentio mentis per verbum, *Studiosè*. Nam, ut inquit Collectar. *hic n.* 2. hoc verbum *Studiosè*, non caret mysterio contra illos, qui dum dicunt officium Divinum, aliò animum flectunt; studium enim excludit negligentiam, & evagationem cap. 1. *in fin. de off. Primicer.* De affectu cordis patet in cap. 1. 92. *dist.* ubi dicitur non magis voce, quàm corde psallendum, & glos. ibi *in ver. Voce*, recitat versus.

Non vox, sed votum, non chordula musica, sed cor.

Non clamans, sed amans cantat in aure Dei.

Nam ut inquit August. (Quid prodest strepitus labiorum, si murum est cor.) & *serm.* 6. *de verbis Domini.* (Dolor magnus adversus fratres nostros movet, quod sic volunt intrare Ecclesiam, ut ibi corpus habeant, alibi cor: totus intus esse debet Si intus est quod videt homo, quare foris est quod videt Deus? Ad idem c. *Sedulo*, 32. *dist.* ibi (Noverint non esse vocem ad aures Dei, nisi animi affectum.) De attentione probatur in cap. 2. ibi, [Attendantur in locis isdem attentis præcordiis sacra solemnia.) *de immunit. Eccles. lib.* 6. & in cap. *Quando de consecrat. dist.* 1. ubi ad hoc ponderatur à Cypriano præparatio Sacerdotis in præfatione dicentis, *sursum corda*, quia nihil tunc animus cogitare debet quam quod precatur.

43 Iustitia enim ex opere non consummatur, nisi et-

44 jam voluntas affuerit, c. *Sicut.* 22. *q.* 5. (Et qui officium recitat, vel Missam audit, & aliud cogitat, mentitur.) c. *Cavete*, *ead. caus. & quæst.* & notat glossa in d. c. *Quando*, & Archid. in d. c. 2. *in ver. Nitentis*. Unde in Concilio Maguntino in *tit. de Hor. Canon.* sic legitur. Quid autem voce quidem psallere, mente autem domum, aut forum circumire, nisi homines fallere, & Deum irridere? Habetur *tom.* 4. *Concil. part.* 2. *fol.* 271. *col* 1. Ad hoc cap. *Numquam*, *de consecrat. dist.* 5. ibi, (Dicant psalterum ad verbum; Vigil sensus sit. nec vagis cogitationibus patens; Corpus pariter & animus rendatur ad Dominum.)

45 Postremò secundum Petr. de Palude in 4. *sent. dist.* 15. *q.* 5. Ad officium, sicut ad quodlibet bonum opus attentio potest dupliciter requiri, Uno modo ut officium ab intentione procedat, & hoc modo in officio requiritur attentio non solum ad meritum, sed etiam ad evitandum peccatum, & transgressionem præcepti, Patet, quia præceptum datur hominibus; & ideo oportet ut non procedat

46 ex sola imaginatione, quæ communis est nobis cum brutis, sed ex deliberatione, quæ attentionem requirit. Alio modo ut attentio continuè concomitetur officium, & semper duret. (Aliquis autem actus, ut docet S. Thom. in 1. *dist.* 15. *q.* 4. *art.* 2. *q.* 3. dicitur durare dupliciter, videlicet aut secundum essentiam, aut secundum virtutem, sive effectum suum sicuti motio ejus, qui lapidem projicit, durat per essentiam actus dum manum lapidi movendo apponit; sed virtus motionis manet dum lapis ex vi impulsionis primæ movetur; & sic manere actum in virtute est quidam medius modus inter ipsum esse in habitu & in actu, quia quod in habitu est, neque in virtute, neque per essentiam actus est, (ut idem docet d. *art.* 2. *q.* 4.)

47 Itaque attentio in officio manere debet semper secundum virtutem, sed non requiritur ut semper maneat per essentiam actus. Manet autem secundum virtutem quando aliquis ad officium accedit cum intentione aliquid impetrandi, vel Deo

48 debitum obsequium reddendi, etiamsi in prosecutione officii mens ad alia repiatur, nisi tanta fiat evagatio, ut omnino depereat vis primæ intensionis; & ideo oportet ut frequenter homo cor revocet ad se ipsum. Hæc S. Thomas, & sequitur glossa communiter approbata in Clem. 1. *in ver. Orationes*, *in* 7. *membro*, *vers. Dicunt tamen Theologi*, *de reliq. & vener. Sanctor.* S. Anton. *in* 3. *par tit.* 15. *cap.* 4, §. 8 & Sylvester *in ver. Hora*, *num.* 15.

49 Et ex hac Theorica arbitror elici posse verum, & germanum intellectum hujus decretalis. Præcipitur enim devotio, & attentio in officio quantum ad essentiam actus, quia tenetur quis ad officium accedere cum intensione solvendi pensum, & Deo debitum obsequium reddendi: sed non præcipitur ut hæc actualis attentio semper duret; Hoc enim, ut dicunt Petrus de Palude S. Anton. & Sylvest. *locis citatis* non est possibile propter evagationem mentis humanæ. Nam, ut ait Boetius *hic* relatus ab Host. *num.* 10. & Jo. Andr. *n.* 6 Cum cor hominis vagum sit, & mobilius omni mobili, non est semper adeo fortis homo, ut tales cogitationes evitet. Vnde & multi sancti viri orando quandoque evagationem mentis patiuntur secundum illud psalmi 39. *Cor meum deliquit me*, & propterea textus apposuit illa verba, quantum eis Deus dederit, indicans per hoc se nolle in præcepto ponere ut actualis attentio semper comitetur Divinum officium. sed Divinæ gratiæ hoc relinquere, posuit tamen in præcepto attentionem virtualem, quæ ad vitandum peccatum in officio semper manere debet, ut ex dictis constat.

50 Hinc autem resultat propositæ quæstionis solutio: nam si in officio ad vitandam præcepti transgressionem, requiritur ut attentio semper duret, non quidem per essentiam actis, sed secundum virtutem: ex hoc necessario sequitur, ut voluntarie distractus præcepto Ecclesiæ non satisfaciat; quia attentionem necessariam non habet, nec per actus essentiam, cùm actualis attentio, & voluntaria

taria evagatio, & sic velle attendere, & nolle attendere sint opposita, quæ mutuo se expellunt, ut patet 1. *Physic. tex.* 67. Nec secundum virtutem, quia virtualis attentio permitur ex voluntaria distractione ad eum modum, quo attentio habitualis per contradictionem, ut est textus in c. *Maiores*, §. *fin. de baptis.* ubi propterea dormientes, vel amentes, qui prius quam in summum, vel dementium incurrerent, contradixerunt, charactérem baptismi, vel ordinis non recipiunt; quia nimirum censetur in eis contradictionis propositum perdurare; & sic non habent intentionem habitualem necessariam ad impressionem characteris, & sanè sicut lapis projectus illico amittit virtutem primæ motionis si ex contraria vi retundatur, aut objcem inveniat? eod. modo attentio in Divinis officiis perdit virtutem, quam ex prima motione animi sortita est si supervenit actus oppositus distractionis voluntariæ. Quod si secundum S. Thomam supra citatum, *num.* 48. virtus primæ intentionis omnino deperit per evagationem mentis etiam involuntariam, si sit notabilis; utique multò fortius deperit per voluntariam distractionem ad exteriora. Ad hoc d. cap. *Maiores*, §. *fin. de bapt.* & quod notat glos. in c. *Cupientes*, §. *Denique vi. ver. Consensum, de elect. lib. 6.*

51 Concludo igitur, quoad hanc primam inspectionem Concilium præcipisse hic devotionem internam, ac proindè voluntariè distractum ad exteriora non satisfacere præcepto ecclesiæ, sed mortaliter peccare, dummodo tamen distractio sit tanta, ut officii, vel Missæ notabilem partem absumat. Et ita videtur concludere Abbas *hic in fin.* ubi quærens an non dicentes officium studiosè, & devote peccent mortaliter, relatis tribus opinionibus, de quibus supra à *num.* 35. tandem resolvit quantitatem reatus considerandam ex qualitate, & quantitate contemptus, & negligentiæ. Idipsum sensit Innoc. *n.* 3. ubi quærens numquid peccet clericus, quidem est in officiis cogitat super aliquo bono spirituali, vel temporali: resolvit eum non debere dum est in officiis intendere nisi circa ea, quæ ibi dicuntur, vel leguntur, nisi necessitas, quæ dilationem non patitur, cogit ipsum de aliis cogitare, arg. cap. *quod non est licitum, infra de reg. iur.* Atque ita secundum Innoc. peccat clericus, qui in Divinis Officiis voluntariè distrahitur non solum cogitando aliquid indifferens, sed etiam quod magis est, cogitando aliud bonum spiritale, vel temporale, & eum totidem verbis sequuntur Hostien. *n.* 10. *vers. Sed numquid peccat clericus*, & Jo. Andr. *num.* 6 & fuit sententia Hugonis de Sancto Victore *in lib. quo studio orandus sit Deus*, relati à Divo Thoma *in* 4. *sent. dist.* 15. *q.* 4. *art.* 2. *q.* 4 *in* 2. *argum. contrario*, ait enim:) Si cum orationem fundimus aliud quodlibet in corde versamus, etiam si illud bonum sit, à culpa liberi non sumus.) Circa quod tamen ne erres vide Caietan. *in* 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. *in 1. dub.*

53 Similiter idem Innoc. paulò infra in vers. *Sed numquid firmat non peccare clericum*, qui est in Divinis Officiis, si quod dicit ibi non intelligat, dummodo cor suum ad Deum habeat, & ei psallat. Et idem repetunt Host. *num.* 8. Jo. Andr. *nu.* 5. Butr. *n.* 4. Cardinal. in 3. *q.* & Anchar. *in fin.* Rursus Innocentius *d. n.* 3. excusat clericum à peccato

54 in eo casu, in quo nimis fatigatus spiritu aliqua præter ea quæ leguntur, vel dicuntur, diceret, aut cogitaret; subdit tamen ab eo cavendum esse ne nimis excedat. Et cum eo transeunt Hostien *nu.* 10 *vers. Ideo secundum Dominum Nostrum* Io. Andr. & Butr. ambo *n.* 6. & Cardin. *in* 9. *quæst.* Et ita secundum Innocent. voluntaria evagatio mentis est peccatum etiam in illo, qui est fatigatus spiritu, si multum perduret. Ejusdem sententiæ est D. Th. *in præcitata q.* 4. *ad* 2. ubi ait: (Quando aliquis ex proposito mentem ad alia distrahit in orando, tunc

55 sine culpa non est, & præcipuè si in aliis sponte se occupet, quæ mentem distrahunt, sicut sunt exteriora opera; & si ad contrarium mens evagetur, etjam culpa mortalis erit. Sicut sine hoc quod percipiamus mens ad alia evagetur, vel culpa caret, vel paucissima culpa est, nisi præcedens cogitatio, ex qua contingit talis evagatio, in culpa esse dicatur.) Quibus verbis ostédit mentis evagationem in duobus casibus esse culpam mortalem. Primus est cum mens distrahitur ad opposita attentioni in officio requisitæ; sive id contingat ex actu externo incompatibili cum attentione, sive ex voluntaria distractione ad exteriora. Et hoc casu clare dicit esse mortale. Secundus est quando evagatio men-

56 tis etiam involuntaria provenit ex præcedenti cogitatione, quæ sit in culpa. Et quamvis hoc secundo casu S. Doctor non dicat explicite esse culpam lethalem; tamen cum officium habeat culpam adjunctam, consequenter non habet suam efficaciam, nec est satisfactorium, ut idem arguit ibid. *in* 2. *arg. contrario.* Ad hoc text. optimus in cap. *In gravibus*, 3. *q.* 7. Id ipsum apertius docuit *in* 2. 2. *q.* 83. *art.* 13. *in respons. ad* 3. dicens: Si ex proposito in oratione mens evagatur hoc peccatum est, & impedit orationis fructum; Et contra hoc dicit August. *in* 3. *reg. tom.* 3. Psalmis, & hymnis cum oratis Deum, hoc versetur in corde, quod profertur in ore. Et Cajet. *ibi* clare *in responsione ad* 3. *vers. Nota secundo*, (Evagatio, inquit, ex proposito semper est cum peccato, mortali quidem quando ex contemptu, vel ex industria in oratione, quæ est sub præcepto, quis in notabili parte evagatur; Perinde est namque ac si illam omitte-

57 ret.) Hæc ille. Et propterea beneficiatum horas canonicas recitantem cum evagatione mentis voluntaria teneri ad restitutionem fructuum affirmant Navarr. *de oratione, cap.* 20. *nu.* 32. Petr. Navarr *de restit. lib.* 2. *c.* 2. *n.* 240. Petrus Lorca *in* 2 *par tom.* 2 *disput.* 16. *de legib. membro* 2. *ad* 5. Suar. *in* 3 *par. tom.* 5. *disput.* 4 *sect.* 2. *nu.* 26 & *de religione tom.* 2. *lib.* 4. *c.* 26. *n.* 26. Vasquez *in opusc. de benef. cap.* 4. §. 1. *dub.* 4. *num.* 140. & alii Recentiores.

58 Circa secundam inspectionem, cum ecclesia in tribus Generalibus Conciliis, nempe in Lateranensi, Viennensi, & Tridentino præceperit, devotionem internam, ut aliunde ostensum est supra *num* 38. disputandum non esset an potuerit sic præcipere; satis est enim ut fecerit, nec quæstio potestatis est refricanda, c. *Scriptum*, 6. *qu.* 3 9. *Qui autem*; *in fin.* 17. *q.* 4. Sed nihilominus ut objecto satisfiat, dicimus ex communi Canonistarum sententia ecclesiam habere authoritatem statuendi etiam de actibus omnino occultis, & internis. Ita colligitur ex glossa in Clem. 1. *in verb. Eo ipso. de haret.* quæ constanter affirmat per Claves Ecclesiæ militandis ligari posse omnino occulta, licet nominatim de illis non judicet Tribunal ecclesiæ. per jura ibi allegata, & illam glos. sequitur ibi, & singularem appellat Cardin. *nu.* 8. *in* 7. *quæst.* & Imol. *num* 38. dicens Stephanum, & Paulum, concorda-

re cum illa glos. cum quia etiam concordat Abb. *in proœmio Decretal. in ver. Rex Pacificus num.* 6. & in cap. *Exterpante*, §. *Qui verò, num.* 21. *de præbend.* ubi similiter illam glossam dicit singularem, in c. *fin. num.* 2. *de haret* & in cap. 2. *n.* 13. *de Offic. Ordinar.* Felin. in d. c. *fin.* & in cap. *Porrò, utrobique in princ. de sent. excomm.* Idem tenet glossa unicam cap. *Cogitationis, de pœnit. dist.* 1. quæ dicit Canonem, & legem punire voluntatis pecca-

59 tum; Ideoque ponderosum, idest qui mente peccat, repelli à promotione, ut cap. *Hinc enim, vers. ponderosus*, 49. *dist.* Et propterea hæreticum omnino occultum, seu mentalem esse excommu-

60 nicatum firmat glossa prima in summa 24. *qu.* 1. Grosted. *summa tit. de haret. num.* 2. Bald. in l. *Si quis non dicam rapere, num.* 21. *vers. Venio ad oppositiones*, C. *de Episcop. Et cleric.* ubi ait, in hæresi deliberationem mentis sufficere ad perpetrationem delicti, eo quod delictum non requirit

61 aliquid extare, sed perficitur ex sola mentis cogitatione. Unde Inquisitor hæreticæ pravitatis bene puniet illum hæreticum, qui est hæreticus in mente, licet in eo non appareant signa hæresis hæc autem poterunt liquere Inquisitioni per confessionem hæretici, quia aliàs non posset cogitatio mentis, quam solus Deus cognovit, probari, ut notatur in l. 2. *de interrog. act.* & sequitur totidem verbis, Jo. de Anania in c. *Si quis Episcopus*, *n.* 7. *de haret.* Felin in cap. 1. *nu.* 7. *de præsumpt. & in tract. quando conatus punitur, num.* 6. *vers. Fallit tertiò in* 4. *casu* Hippol. de Marsil. in l. *Qui falsam n.* 13. *ff. de fals.* Bursat. *cons.* 14. *num.* 5. & 9. Clar. *in Prax.* §. *fin. quæst.* 91. & Menoch. alios adducens *de arbitr. judic. cas.* 360, *n.* 6. & ex Theol. Adrian. *in* 4. *q.* 4. *de confess.* quæ incipit, *Restat nunc inquirere*, §. *Alii probant, vers. Sed huius rationis*, & *quodlibet.* 8. *qu.* 8. *littera G. Summa.* Rosella *in verb. Absolutio*, 1. *num.* 29. & *in ver. Excom.* 1. *cas.* 1. *n.* 1. & *in ver. Hæreticus*, *nu.* 14. Alber. *de agnosc. assert. qu.* 33. *nu.* 27. 29. & 32. & alii Recentiores, quorum opinio satis probatur in juribus allegatis in glossa præcitata in

62 Clem. 1. *de haret.* & quamvis ex illis juribus quædam loquantur in occulto per accidens, quod sensibus subjacet, sed ex accidenti habet ut sit occultum, quia dum, & secreto perpetratur, ut secreta collocutio eum Cardinalibus in Conclavi existentibus, cap. *Vbi periculum*, §. *Nulli etiam de elect. lib.* 6. & occulta occupatio depositi ecclesiastici, cap. *Clericis*, *de immunit. ecclesiar. eod. lib.* Alia tamen loquuntur etiam in occulto per se, ut Clem. 1. §. *Quia verò, de stat. Monachor* ubi excommunicantur regulares accedentes ad Curias Principum animo nocendi, Clem. *Cupientes*, §. *Qui verò, de pœnis*, cap. *Fundamenta*, §. *Quod si secus, de elect. lib.* 6. & d. Clem. 1. *de haret.* Ex quibus patet ecclesiam potuisse præcipere in Divinis Officiis studium, & devotionem etiam internam, & mentalem, prout præcipit. Similiter ratam habens percussionem clerici in corde tantum non est quidem excommunicatus quod ad ecclesiam militantem, idest ab Ecclesia, cui ratihabitio est

63 ignota, & non habetur pro excommunicato: Sed tamen ligatus est quoad Deum. Et ita clavis ecclesiæ ligat in foro interiori etiam illum, qui peccat in corde tantum. Ita declarat Hostien. & alii post eum in d. cap. *Mulieres, de sent. excomm.*

64 Præterea observandum est duobus modis posse prohiberi actus internos. Uno modo absolutè, & per se, videlicet præscindendo à quocumque actu exteriori. Et hoc modo sola lex divina, non autem humana potest cohibere, & ordinare interiores motus, qui latent. Et ita procedit theorica S. Thomæ supracitati, & *n.* 25. Et in hunc sensum per auctoritatem ecclesiæ cogitationis pœnam nemo patitur, ut dicitur in d. cap. *Cogitationis, de pœnit. dist.* 1. Alio modo possunt prohiberi actus interni in quantum colligantur cum exterioribus, & hoc secundo modo & etiam lex ecclesiastica potest præcipere, & ordinare actus internos, sicut præcipiendo accessum ad Missam, præcipit etiam velle accedere; & præcipiendo ieiunium præcipit etiam velle ieiunare. Aliquando enim permittitur concomitantur, & ratione connexionis quod non permittitur principaliter, & directè, & ut l. *Si mandavero*, §. *Is cui, ff. mandat.* cum simil. ut per glos. fin. in l. *Cum probatio ff. de probat.* Unde si quis in corde suo firmiter proponeret Missam non audire, vel ieiunium frangere, eo ipso mortaliter peccaret, licet propositum non perficeret, ut per Sylvestr. *in verb. Hora*, *num* 13. *vers. Vnde præcipiendo.* Quando autem ecclesia præcipit ut officium studiosè, & devote celebretur, utique non præcipit attentionem, & motum animi internum absolute, & per se, sed in quantum colligatur, & connexionem habet cum externa recitatione officii; & pronunciatio necessario requirit, & annexam habet elevationem mentis in Deum, & attentionem saltem virtualem, ut abundè ostensum est supra, maxime, *nu.* 41. & 46. Ergo præcipiendo actum exteriorem celebrationis officii, præcipit etiam actum interiorem attentionis sine quo illud esse non potest, arg. l. 2. *ff. de jurisd. omn. judic.* l. *Ad rem mobilem*, & l. *Ad legatum, ff. de procur.* cum simil. ut per glos. in cap. *Sicut Christus*, *in ver. Potest.* 1. *q.* 1.

68 Non obstat quod ecclesia non debeat alicui laqueum injicere, nec quemquam oneribus importabilibus alligare, Hostien. Quoniam objectum procederet si ecclesia præciperet in officio attentionem actualem, & continuant hoc enim esset non tantum importabile, sed quod magis est, impossibile, ut dictum est supra *num.* 49. At non est ita, quia sola virtualis attentio est in præcepto, ut similiter ostensum est supra, *num.* 46. Ut autem homo scienter ad alia se non divertat, hoc nullum est, importabile onus, cum sit in sua facultate ex principiis naturæ, quæ Deus jam dedit, ut tetigi supra ex Sylvestro *in ver. Hora*, *n.* 14.

De Celebratione Missarum.

Cap. Cum creatura.

S V M M A R I V M

1 A*Nniversarium quid sit, & n.* 12.
2 *Missas duas potest rector ecclesiæ celebrare propter necessitatem anniversarii.*
3 *Missa Conventualis una, vel plures an, & quando celebrari debeat in Cathedralibus, & Collegiatis ecclesiis. & num. seq. usq. in fin. Quid de jure communi? & examinantur quatuor intellectus ad hoc capitulum, à num.* 3. *usque ad num.* 21.
quid ex Missali Romano, à num 21. *usque in Et fin.*

Missæ Conventuales duæ, scilicet de festo, vel feria, & pro anniversariis defunctorum in Collegiatis Ecclesiis sunt celebrandæ, n. 3. & n. 23.

4 *Missa Conventualis pro defunctis in anniversario celebrari potest, etiam in festo duplici, vel semiduplici, & n. 23.*

5 *Missa defunctorum corpore præsente omni die celebrari potest, præterquam in Parasceve, & Paschate.*

6 *Anniversarium defunctorum si occurrat in festo, fieri debet saltem in privato.*

Contrarium, n. 9. & 23.

7 *Missa Conventualis de feria propter anniversarium defunctorum non est omittenda.*

8 *Canonicis Sarnensibus ex conventione obstrictis cantare Missam ter in hebdomada denegatur facultas omittendi Missam de feria.*

9 *Anniversario pro defunctis non satisfit dicendo Missam de feria, & n. 11. & 23.*

10 *Suffragia, quæ fiunt à Præsbyteris gerentibus personam totius Ecclesiæ prosunt mortuis etiamsi tales Presbyteri sint peccatores.*

11 *Missa defunctorum cantari debet à beneficiatis juxta legem fundationis etiam in illis diebus, in quibus ex præscripto Missalis cantatur alia Missa pro defunctis.*

12 *Missæ duæ Conventuales, scilicet pro defunctis, & officio currente in collegiatis Ecclesiis quotidie sunt celebrandæ, & contra facientes peccant, & num. 15.*

Contrarium n. 16. & 24.

13 *Missa defunctorum præfertur Missæ de feria.*

Contrarium, num. 24. & 26.

14 *Missa pro defunctis potest celebrari in diebus festis etiam solemniter.*

Contrarium num. 16.

Declaratur num. 26.

17 *Missæ duæ, idest pro defunctis, & de feria quotidie cantari debent in ecclesiis Conventualibus*

Contrarium n. 20. & 24.

18 *In Missis singulis orandum est pro defunctis per preces in secundo* Memento.

19 *Commemorationi pro defunctis, qui legata pro Missis reliquerunt, quomodo satisfiat ex sententia S. Congregationis Concilii.*

21 *Missa una Conventualis, idest de officio currente, quotidie celebrari debet in Cathedralibus, & Collegiatis ecclesiis.*

22 *Fallit in casibus hic enumeratis, in quibus debent cantari duæ Missæ.*

23 *Anniversario occurrente in Collegiatis Ecclesiis cantari debent duæ Missæ, una pro defunctis, alia de festo, vel feria.*

Idem in die depositionis defuncti, ibidem.

24 *Missa Conventualis pro defunctis in Ecclesiis Collegiatis non debet dici quotidie, sed prima die cujusque mensis, & feria secunda cujusque hebdomadæ.*

25 *Quod si tunc occurrat festum simplex, vel feria propriam habens Missam, cantari debent duæ Missæ.*

26 *Missa Conventualis pro defunctis nisi occurrat anniversarium, vel tertias dies depositionis defuncti in festo duplici, vel semiduplici celebrari non debet.*

27 *Missæ privatæ de* Requiem *dici non possunt in festis duplicibus, & Dominicis diebus.*

28 *Intellectus, cap.* Et hoc attendendum, de consecr. dist. 1.

29 *Rubricæ Missalis Romani servari debent non obstante quocumque prætextu, & contraria consuetudine.*

30 *Rubricæ decretalium, & legum sunt authenticæ, & allegari possunt ad decisionem causarum si habeant orationem perfectam.*

31 *Secus in rubricis decreti, & cur.*

1 CUM CREATURA. Legitur quadrupliciter, licet Abbas Antiquus dicat planè esse, & Doctores transeat sicco pede. Ad intelligentiam præmittendum est sæpe contingere, ut in aliquibus ecclesiis ex variis defunctorum relictis imposita sint anniversaria, idest officia, quæ fiunt pro mortuis anno revoluto à die obitus ipsorum, ut hic per glos. & Hostien. *num.* 1. & alicubi appellantur vigiliæ, *c.* 1. 91. *dist.* ubi glos. *in ver. Vigilia*, exponit, idest mortuorum exequiæ: nam, ut inquit Hostien. *hic num.* 3. Hi, quibus pro anniversario aliquid est relictum, sunt quasi ex debito obligati, sicut alias legitur, & notatur in cap. *Parochianos, supra de decim.* Neque hoc est simoniacum, cap. *Significatum, supra de præben.* cap. *Non est dicendus, infra de voto*, & cap. 3. *Ne Prel. vic. suas*: & sequuntur totidem verbis Jo. Andr. *num.* 2 Butr. & Card. ambo *num.* 3. Et hæc quidem anniversaria

2 quandoque imponuntur Capellis, idest ecclesiis parochialibus, vel aliis ecclesiis, in quibus non est nisi unicus Sacerdos: quo casu propter talem necessitatem Præsbyter potest dicere duas Missas, c. *Consulvisti. sup. eod.* secundum Hostien. *hic num.* 2. *infin.* cum quo Joan. Andr. *eod. num.* & alii transeunt. De his tamen capellis non loquitur hoc capitulum, sed de ecclesiis Conventualibus, in quibus plures sunt Sacerdotes, ut patet ibi *Conventualiter celebretis*; unde secundum Hostien. *eod. num.* 2. Locum habet in Cathedralibus, & Collegiatis. Idque sive sint seculares, sive regulares, ut in Clem. *Vtii, de stat. & qualit.* & in Clem. 1. § *Ne igitur, de celebr. Missar.* In latiori tamen significatione aliter accipitur anniversarium, ut dicam infra *num.* 12.

3 Quibus præmissis primo modo legitur hic textus, ut locum habeat non generaliter in omnibus ecclesiis, Conventualibus, nec in omnibus diebus sed in illis dumtaxat, in quibus contingit, ut ex peculiari obligatione anniversaria sint celebranda itaut in illa die, in qua occurrit anniversarium, celebrari debeant duæ Missæ solemniter in Conventu, una scilicet pro defunctis, & alia de festo si occurrat festum, vel de feria, si feria occurrat, & secundum hunc intellectum, de quo pleniusdicam *infra in 2. conclus. num.* 23. hoc intendit. In Conventualibus ecclesiis conventualiter celebrandæ sunt Missæ de festo, vel feria, & pro anniversariis defunctorum; prout summant Joann. Andr. Butr. Card. & Ancharan. Et juxta hanc lecturam nota Missam Conventualem pro defunctis in die anniversario non esse prætermittendam propter Missam Conventualem de festo: & sic habes Missam pro

pro defunctis in die anniversario posse solemniter celebrari etiam in diebus festis. Simile habetur

5 ex actis Mediolanen. ecclesiæ *par.* 4. *tit. Instruct. ad funer. fol.* 559. *col.* 2. ubi sic legitur: Missa defunctorum corpore præsente omni die celebrari potest, præterquam in Parasceve, & Paschate, quibus diebus non licet corpus sepulturæ tradere, nec Missam pro eo cantare. Secundo modo legi-

6 tur hic textus, ut in ecclesiis Conventualibus in illis diebus, in quibus incidit anniversarium, celebrari debeant duæ Missæ, non tamen ambæ collegialiter, sed una tantum secundum exigentiam diei, ita ut occurrat festum, dicatur de festo solemniter in Conventu, & pro defunctis in secreto: Si occurrat de feria, dicatur de feria privatim, & Conventualiter pro defunctis; ut sic verba illa, *Missarum solemnia Conventualiter celebretis*, regulentur à præcedentibus verbis, secundum temporum congruentiam, quasi dicat, non semper cõventualiter, sed pro ut tulerit congruentia festi, vel feriæ: & ita videntur intelligere hunc textum Hostien. & Io. Andr. ambo *in princ. in ver. Pro festo*, Butr. *num.* 3. Cardin. & Anchar. *ambo num.* 2. Dum dicunt, si anniversarium defunctorum incidat in festum, faciendum esse saltem in privato, & Missam festi solemniter in Conventu; & si non est festum posse dici Missam anniversarii solemniter, & ferialem in privato, & juxta hanc lecturam sic potest summari. In Collegiatis ecclesiis in die anniversarii una Missa pro defunctis, & alia de feria, si feria occurrat, conventualiter sunt celebrandæ. Si verò occurrat festum, celebrabitur de festo Conventualiter, & in privato pro defunctis: & secundum hunc intellectum nota Missam de festo

7 præferri Missæ pro defunctis, quia de festo celebratur solemniter, & pro defunctis in privato. Sed hæc lectura multiplices patitur difficultates. Primò enim non congruit litteræ, quæ præcipit ut celebrentur Missarum solemnia copulativè pro anniversario defunctorum, & pro festo, vel feria; ac proinde requirit concursum utriusque copulati, l. *Si quis ita stipulatus*, *ff. de verbor. obligat.* Deinde posita hac lectura, in diebus ferialibus data concurrentia anniversarii non esset celebranda

8 Conventualis Missa de feria, sed tantum pro defunctis contra rubricas Missalis Romani, & observantiam Collegiatarum ecclesiarum. Hinc cum Canonici Cathedralis Sarnen. ex cõventione cum Episcopo à nonaginta annis inita consuevissent singulis hebdomadis tres Missas canere, videlicet feria secunda pro defunctis, feria quarta de Angelis, & feria sexta de S. Cruce; Episcopus successor eos compellebat ad canendam quotidie Missam Conventualem præter supradictas. Sed cum ecclesia extra habitationes, & in loco insalubris cæli sita esset, & in ea vix decem extarent Canonici, quorum sæpe aliquis ægrotabit, præterquam quod curam habebant animarum: idcircò petierunt benignè secum agi ut ad dictam Missam Conventualem non tenerentur nisi in diebus festis. *Die* 9. *Novembris* 1613. S. Congregatio Concilii censuit quod petitur haud esse concedendum. Ergo ex ipsius Congregationis sententia propter Missam solemnem pro defunctis non est omittenda Missa

9 Conventualis de feria. Præterea obligationi celebrandi anniversarium defunctorum non potest satisfieri ducendo Missam privatam, ut habet hæc secunda lectura. Quoniam plus suffragii capit anima defuncti ex Missa solemni in Choro cum interventu plurium Sacerdotum, quàm ex Missa privata, ut innuit hæc littera: unde ecclesia solvendo quod minus est, liberationem non consequitur l. *Si stipulatus*, §. *Qui decem debet*, *ff. de solut.* l. 2. §. 1. & l. *In executione*, §. *Pro parte*, *ff. de verbor. oblig.* Scot. *in proposito quod lib.* 20. *in princ.* Cum præsertim suffragia, quæ fiunt à Presbyteris

10 gerentibus personam totius ecclesiæ, ut cum dicũt in ecclesia exequias mortuorum, prosint mortuis etiamsi tales Presbyteri sint peccatores, ut declarat S. Thomas *in* 4. *dist.* 45. *qu.* 2. *art.* 1. *qu.* 3. & in 3. *part. quæst.* 82, *art.* 6. unde certus est fructus, quem præter fructum sacrificii percipiunt mortui ex orationibus Sacerdotum in anniversario. Quoquidem fructu fraudantur si Missa dicatur ab uno tantum de missa voce. Demum quod loco anni-

11 versarii dicatur Missa privata obstat decretum Concilii Tridentini *c.* 5. *sess.* 25. *de reform.* Unde cum olim in insigni Collegiata ecclesia S. Petri Castlesensis Ilpren. diœcesis essent fundata tria beneficia, quorum possessores soliti erant per totum annum vicissim cantare Missam, pro fundatore dictæ ecclesiæ, & aliis defunctis, dictaq; Missa, & vigiliæ defunctorum decantari cõsuevissent in Choro, quando officium fiebat de feria, vel festo simplici: quidam Canonici dictæ ecclesiæ sub prætextu quod in Missali Romano caveatur ut prima die cujuslibet mensis, & secunda feria cujuslibet hebdomadæ non impedita in Collegiatis ecclesiis dicantur duæ Missæ una pro defunctis, & alia de feria, seu festo simplici, prætendebant satisfieri dictæ fundationi si Missæ, ut præfertur, cantari solitæ demissa voce legerentur. Unde cum quæsitum esset an satisfieret, vel potius obstaret *cap.* 5. *sess.* 25. S. Congregatio Concilii censuit Missas cantandas esse juxta earum fundationem.

12 Tertio modo hic textus legitur intelligendo anniversarium in latiori significatione pro officio, quod fit quotidie pro defunctis, prout intelligunt glossa nostra Butr. *num.* 3. & Abb. *cons.* 99. *Videtur primo, num.* 3. *lib.* 2. ita ut in Conventualibus ecclesiis quotidie decantari debeant solemniter duæ Missæ, una scilicet mortuorum, alia de officio currenti, quasi ex isto textu inducatur nova obligatio quotidie celebrandi solemniter pro defunctis: nam ut inquiunt Hostien. *num.* 3. & Jo. Andr. *num.* 2. Cum mortui quasi ab omnibus tradantur oblivioni, merito eis hoc suum anniversarium generaliter reservatur: & secundum hunc intellectum Abbas sic ponit summarium, quod est affixum textui. In ecclesiis Collegiatis debent celebrari duæ Missæ collegialiter, una pro defunctis, alia secundum exigentiam diei, ut pro festo si festum occurrit, vel pro feria si feria: & juxta hanc

13 lecturam quam & Navarr. sequitur *cons.* 9. incipien. *Ex Concilii, num.* 6. *de celebr. Missar.* nota secundum Abb. *hic in fin.* Missam pro defunctis esse præferendam Missæ de feria, quia Missa defunctorum non omittitur propter festum, sicut omittitur Missa de feria. Item nota in diebus festis

14 posse celebrari Missam pro defunctis, etiam solemniter, prout hoc textu deducit Abb. *in preall.*

15 *cons.* 99. *num,* 3. *lib.* 2. Item nota peccare Sacerdotes, qui in Collegiatis ecclesiis non decantant quotidie etiam in festo duas Missas Conventuales, ut similiter notat Abb. *hic in* 2. *notab.* pondere

16 rando verbum, *mandamus*: ad hoc cap. *Quisquis* pra-

præceptis, 14. *qu.* 2. Cæterum ut verbis Sylvestri utar *in ver. Missa*, 1. *num.* 7. Communiter hoc non servatur; & ideo melius dicitur quod non est p. ccatum: imo dictus intellectus ibi non habetur, nec est rationabilis, quia oporteret diebus solemnibus celebrare pro mortuis.) Hæc Sylvest.

17 Quarto denique modo legitur hoc capitulum accipiendo similiter anniversarium largius pro officio, quod fit quotidie pro defunctis, itaut in prædictis ecclesiis debeant quotidie celebrari duæ Missæ, & quidem ambæ colligialiter si occurrat feria, idest una pro mortuis, & alia de feria, Si verò occurrat festum, una celebretur de festo collegialiter, & alia privatim pro defunctis, ut sic verba illa textus, *secundum temporum congruentiam*, non æqualiter determinent sub sequentia verba, *Conventualiter celebretur, sed juxta exigentiam diei*: & ita intelligunt hoc capitulum Hostien. Joan. Andr. & Butr. supracitati *in secunda lectura*, nam etsi loquantur de anniversario, & tamen hoc nomen usurpant non pro officio, quod recurrit anno revoluto à die obitus, sed pro illo, quod secundum eos fit quotidie pro defunctis: & juxta hanc lecturam sic summari potest. In ecclesiis Collegiatis duæ Missæ sunt celebrandæ Conventualiter, una pro defunctis, alia de feria si feria occurrat, si verò occurrat festum celebrabitur conventualiter de festo, & pro defunctis in privato.

18 Potrò salvari posset hæc lectura in secundo mêbro, si Missa pro defunctis intelligeretur, idest pro salute defunctorum, juxta textum in cap. 2. *supra eod.* Iubet enim canon in singulis Missis orari pro defunctis, ut in cap. *penult. de consecr. dist.* 1. Cui præcepto ab universa ecclesia satisfit per preces in secundo *Memento* in quo dicitur, *Ipsis Domine, & omnibus in Christo quiescentibus*, &c. ut notat Turrecr. in d. cap. *penult.* post Archid. *ibi num.* 2. &

19 Collectar. *hic num.* 4. *vers. Sed in qua parte*, & ita S. Congregatio Concilii intellexit decretum *c.* 4. *sess.* 25. in illis verbis, *Commemoratio fiat*. Censuit enim posse satisfieri per intentionem applicationis Missarum, per preces in secundo *Memento*, & per collectas in illis Missis, in quibus collectæ fieri possunt. Sed si Missa pro defunctis intelligatur, idest de *Requiem*, hæc quarta lectura non procedit, quia talis Missa nec alta, nec demissa voce debet dici in diebus festis, ut patebit infra in ultima

20 conclusione. Præterea quoad obligationem celebrandi quotidie Missam Conventualem pro defunctis in diebus ferialibus obstant ea, quæ ex Sylvestro dicta sunt in *præcedenti lectura num.* 16. & quæ dicentur infra in 3. *Conclusione*. Demum hæc lectura non consonat literæ hujus decretalis, Quæ non loquitur de officio quotidiano pro defunctis, sed de anniversario, nec de Missa privata, sed de solemni, ut dictum est supra *in* 2. *lectura num.* 7. Unde ex his constat nil certi in hac materia affirmari posse ex hoc textu ob varietatem lecturarum.

Ego verò veritate facio conclusiones infra-

21 scriptas. Prima conclusio est. In Cathedralibus, & collegiatis ecclesiis regulariter cantari debet quotidie una tantum Missa Conventualis, scilicet de officio currẽte, idest de festo, si occurrat festum duplex, vel semiduplex, aut simplex, & de feria si feria occurrat: & hoc innuunt verba texus nostri, de festo, vel feria secundum temporum congruentiam: ad idem cap. *Et hoc attendendum, de consecr. dist.* 1. & Clem. 1. *de celebr. Missar.* secundum Sylvest. *in ver. Missa*, 1. §, 4. & consonant rubricæ Missali Romani ultimo impressi, & communis usus ecclesiarum.

22 Fallit inferiis Quadragesimæ, Quatuor Temporum, Rogationum, & Vigiliarum; quia tunc si festum duplex, vel semiduplex, vel octava occurrat, in prædictis ecclesiis cantantur duæ Missæ, una de festo post Tertiam, & alia de feria post Nonam, ut expressè habetur in rubricis Missalis in *tit. de feria, & vigilia*, §. 1. & sic limita istum textum, qui alternativè loquitur ibi, *De festo, vel feria*. Item fallit infra octavam Corporis Christi: tunc enim si occurrat vigilia, in Cathedralibus, & Collegiatis ecclesiis similiter cantãtur duæ Missæ, una de octava post tertiam, alia de vigilia post Nonam, ut in eadem rubrica §. 2.

23 Secunda conclusio. Si in prædictis ecclesiis contingat anniversarium defunctorũ, cantari debent duæ missæ, una scilicet pro defunctis, & alia de feria, si occurrat feria, vel de festo, si occurrat festum. Quod clarè probat rubrica Missalis in *tit. de Missis defunctorum*, §, 2. ubi habetur in Quadragesima, toto tempore Paschali, & quando per annum officium est duplex, vel semiduplex non dicitur Missa Conventualis pro defunctis nisi in die depositionis defuncti, & in Anniversario pro defunctis. Ergo anniversarium non debet fieri in secreto si occurrat festum, ut dixerunt Hostien. Ioan. Andr. & alii hic, sed solemniter est celebrandũ una cum Missa Conventuali de festo, nec Missa Conventualis de feria debet dici in privato, ut iidem affirmarunt, sed Conventualiter una cum anniversario pro defunctis: & hunc arbitror esse verum, & germanum intellectum hujus decretalis: (non enim loquitur de officio, quod fit quotidie pro defunctis, sed de anniversario: & quia in multis ecclesiis quando occurrebat anniversarium, Presbyteri sub prætextu quod essent gravati onere celebrandi Conventualiter pro defunctis, omittebant Missam Conventualem de festo, vel feria: Ideo Papa præmissa ratione illa quod creatura non habet quod pro meritis respondeat Creatori, mandat ut torporem negligentiæ abiciant, & Missam Conventualem celebrent non tantum pro anniversario defunctorum, sed etiam de festo, vel feria: & sic benè summarunt textum Jo. Andr. & reliqui post eum, ut dixi supra in 1 *lectura n.* 3.

24 Tertia conclusio. Missa Conventualis pro defunctis quando non occurrit anniversarium, vel depositio defuncti, in Cathedralibus, & Collegiatis ecclesiis non debet celebrari quotidie, ut habet

25 intellectus Abbatis ad hunc textum, sed in prima die cujusque mensis extra Adventum, Quadragesimam, & tempus Paschale non impedita officio duplici, vel semiduplici: & in feria secunda cujusq; hebdomadæ, quemadmodum cavetur in eadem rubrica Missalis, *de Missis Defunctorum*, §. 1. & 2. Dum enim restringit obligationem celebrandi solemniter pro defunctis ad certos dies, & certa tempora; consequenter illam excludit in aliis, arg. l. *Cum ita legatum, ff. de condit. & demonstrat.* l. *Maritus*, C. *de Procurator.* c. *Nonne*, & ibi glossa ultima *supra, de præsumpt.*

25 Quarta conclusio. Si in prima die cujusque mensis occurrat festum simplex, vel feria, quæ propriam habeat Missam, in ecclesiis Cathedralibus, & Collegiatis celebrari debent duæ Missæ Conventuales, una pro defunctis, & alia de facto simplici, vel feria prædicta. Ita disertis verbis cavetur in præalleg. rubr. §. 1. unde palam reprobatur idem intellectus Abbatis asserentis quotidie celebrandas esse in Collegiatis ecclesiis duas Missas Conventuales, scilicet pro defunctis, & de festo, vel feria: nam ex Missali Romano restringitur hujusmodi obligatio ad certos dies dumtaxat, ut dictum est in conclusione præcedenti.

26 Quinta conclusio. Missa Conventualis pro defunctis, nisi occurrat anniversarium, vel dies depositionis defuncti, ut dictum est supra *n.* 23. in festo duplici, vel semiduplici celebrari non debet, Patet ex eadem rubr. *in d.* §. 1. in qua disponitur ut nec in prima die cujusque mensis dici debeat Missa Conventualis pro defunctis quando illa dies est impedita festo duplici, vel semiduplici, ut dictum est in 3. *conclus.* & clarius patet ex d. *rubr.* §. 2. in ea parte, in qua expressè disponitur ut quando per annum officium est duplex, vel semiduplex, non dicatur Missa Conventualis pro defunctis, ut similiter dictum est supra *in* 2. *concl.*

27 Sexta, & ultima conclusio. In Dominicis, & festis duplicibus Missa etiam privata pro defunctis, idest de *Requiem* non est celebranda. Hoc liquet ex præalleg. rubr. Missalis, § 2. *in fin.* in qua sic legitur. (Missæ privatæ pro defunctis quocumque die dici possunt, præterquam in festis duplicibus, & Dominicis diebus;) & sic apertè reprobatur quarta lectura de qua supra *num.* 17. quatenus habet in diebus festis celebrandas esse in Collegiatis ecclesiis duas Missas, Conventualem scilicet de

28 festo, & privatam pro defunctis. Non obstat textus Augustini in cap. *Et hoc attendendum, de consecr. distinct.* 1. in illis verbis, *in diebus Dominicis, & aliis quibuslibet festivitatibus Missam, etsi pro defuncto sit, audierit*. Quæ ex Burchardo integra referuntur ibi ab Archid. *n.* 2. & apertè innuunt Missam pro defunctis dici posse etiam in Dominicis, & festis duplicibus, ut ex illis deducit Archid. Respõdetur enim primo authoritatem Augustini dum loquitur de Missa pro defunctis non esse intelligẽdam de Missa de *Requiem*, quæ in festis duplicibus, & Dominicis diebus non debet dici, ut proximè ostensum est, Sed de illa, in qua fiunt commemorationes, & collectæ pro defunctis; ut in cap. *penult. de consecr. dist.* 1. & in cap. 2. *supra eod.* & fusius dictum est supra *n.* 18. Deinde respondetur Augustinum ibi non decidere ut Missa defunctorum possit dici in Dominicis, & quibus libet festivitatibus, sed tantum supponere interdum posse contingere ut dici possit, & de facto interdum dicatur etiam in prædictis diebus. Hoc autem intelligi debet datis terminis habilibus, arg. cap *un.* & ibi glos. *penult. de ætat. & qual. lib.* 6. idest in illis casibus, in quibus Missa de *Requiem*, dici non prohibetur, scilicet in die anniversario, vel depositionis defuncti secundum ea, quæ dicta sunt supra in 2. *concl. n.* 23. alioquin si verba illa in plena latitudine ut sonant essent accipienda, Missa de *Requiem* dici posset etiam in die Paschatis, quod esset absurdum, arg. eorum, quæ notat Archid. in c. *Virum, n.* 2. *de consecr. dist.* 1. & constat ex dictis supra *n.* 5. Respondetur denique quidquid sit

29 de intellectu illius textus standũ esse rubricis Missalis. Nam Pius V. in Constitutione. *Quo primum*, præcipit ut in Ecclesiis omnibus, in quibus Missa Conventualis alta voce in Choro, aut demissa celebrari consuevit, vel debet, non aliter quam juxta ritum, modum, ac normam, quæ in Missali præscribitur, decantetur, aut recitetur. In specie autem rubricæ Missalis quæ sensim ab usu, utique degeneraverant, in pristinum restitutæ, & quæ nõ ita captui legentium accommodatæ videbantur, clariùs explicatæ fuerunt jussu S. D. N. Urbani VIII. ut in Constitutione. *Si quid est*, & Sacra Rituum Congregatio renovando decreta aliàs facta, mandavit in omnibus, & per omnia servari rubricas Missalis Romani, non obstante quocumque prætextu, & contraria consuetudine, quam abusum esse declarat, & facta Sanctissimo relatione, Sanctitas sua annuit, & ab omnibus ubique servari, & in Missali noviter imprimendo apponi mandavit; & ita hoc decretum, & Constitutiones memoratæ habentur in principio Missalis postea im-

30 pressi. Et est simile in rubricis Decretalium, quæ authenticantur supra *in proœmio in ver. Vtantur*, ut ibi notat Vincentius, & post eum Archid. in cap. *Qui nesciat, n.* 1. 9. *dist.* & Specul. *in tit. de disputat. & allegat. advocat.* § *fin. n.* 15. ideoque allegari possunt ad decisionem causarum si orationem perfectam habeant, secundum Io. Andr. *ibidem in addit.* incipien. *Gregorius, littera* K. & Bellam. qui alios adducit in cap. *Firmiter, in prima quæst. supra de Summa Trinit. & fid. Cathol.* Idemque de rubricis legum notant Legista *in* l. 1. *ff. si cert. petat.* & glos. 1. *in* cap. *Hæc autem verba, de pœnit. dist.* 1.

31 Licet secus sit de rubricis decreti, tum quia alius fuit conditor decretorum, & alius rubricarum, scilicet Gratianus; tum quia illæ quandoque falsæ reperiuntur, ut patet in cap. *Charta*, 3. *q.* 9. & in cap. *Placuit, il secondo*, 16. *q.* 3. & declarant Speculat. Archid. & alii proximè citati, & scripsi plenius in c. *Canonum Statuta, à n.* 40. *supra de Constit.*

De Baptismo, & ejus effectu

Cap. Si quis Puerum.

SVMMARIVM.

1 *Baptizati à Calvinistis an sint iterum Baptizandi necne, & num. seq. usque in fin.*

Baptismus, qui etiam ab hæreticis datur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, & cum intentione faciendi quod facit ecclesia, est verus baptismus, ibidem

2 *Calvinistarum error circa Sacramentum Baptismi.*

3 *Intentio quid sit.*

4 *Finis intentionis in baptismate duplex est.*

5 *Baptismi effectum quis potest intendere implicitè, & explicitè.*

6 *Intentio generalis, seu implicita in baptismo tripliciter exprimi potest.*

7 *Intentio universalis in baptismate, aut est actualis, aut virtualis, aut habitualis.*

8 *Intentio respectu effectus proximi, & non supremi requiritur in baptizante, & sufficit implicita.*

9 *Baptizare possunt in casu necessitatis etiam laici, & mulieres, imò etiam Pagani, & hæretici, & num.* 15.

10 *Baptizati à puero Athanasio, qui se Episcopum*

simulaverat, jussi nõ fuerunt iterum baptizari.
11 *Intentio faciendi, quod facit Ecclesia, necessaria est in baptismate.*
Non autem propter id, quod facit ecclesia, n. 16.
12 *Baptizati à Donatistis, & à Græcis Schismaticis jussi non sunt rebaptizari.*
13 *Baptizans cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, licet credat nihil per baptismum conferri, tamen verè baptizat, & n. 17.*
14 *Fides de necessitate in baptizãte nõ requiritur*
15 *Baptismus conferri potest etiam à Pagano, & Iudæo.*
16 *Baptismus non habet efficaciam à ministro, sed à principali agente qui est Christus.*
17 *Baptizans non requiritur ut sciat quid sit baptismus, vel baptismum esse Sacramentum.*
18 *Calvinistæ etsi nullum vim tribuant baptismo, tamen debitam servant materiam, & formam, & necessariam habent intentionem ad baptizandum.*

1 SI QUIS PUERUM. Se ipsum summat vel secundum Anton. de Butr. & Abb. hoc dicit, licet puer sit ter mersus in aqua in nomine Patris, &c. Nisi dictum sit. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, nõ est baptizatus.

QUÆRO, An baptizati. *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* à Calvinistis negantibus baptismum Sacramentum esse, conferre gratiam, justificare, remittere peccatum; & affirmantibus puero jam justificato in utero adhiberi tantùm ad simplicem quamdam resignationem, sint iterum baptizandi, necne.

Quoniam decreto Concilii Tridentini, *sess. 7. de Baptismo can.* 4. diffinitum est, ut si quis dixerit baptismæ, quod etiam ab hæreticis datur *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, cum intentione faciendi quod facit Eccl si a, non esse verum baptisma, anathema sit: Maximè videtur ambiguum pluribus Doctoribus, An hæreticorum
2 Calvinistarum modernorum baptismus sit verus, & an verè baptizent, cùm eis videatur deesse intentio etiam universalis faciendi quod facit Ecclesia. Nullam enim vim, efficaciam, & virtutem tribuunt baptismo, ut asserunt *lib. 4. Inst. Christianæ, cap. 14. & 15.* ex Io. Calvino, negantque Sacramentum baptismi esse Sacramentum efficax gratiæ collativum, & peccatorum remissivum in puero, quem puerum in utero materno esse justificatum affirmant, modò à parentibus Christianis procreetur, atque si decedat sine baptismo non minus ingredi regnum Cælorum. Cum itaque intentio saltem universalis requiratur ad integritatem baptismi, quam non videntur habere nec particularem, nec universalem, nec formalem, nec virtualem hæretici moderni Calvinistæ, verisimile est ut verè non baptizent. Idque peroptant Catholici quidam DD. intelligere, An liberum sit evangelizantibus verbum Domini docere populum fidelem baptizatos ab ipsis Calvinistis hæreticis esse denuo baptizandos, quasi illis desit tertia pars baptismi integralis, scilicet intentio.

Pro solutione hujus dubitationis cujus tota vis in eo versatur quod Calvinistæ intentionem ad baptismum requisitam non habent, duo videnda sunt. Primò quænam intentio requiritur in baptizante, Secundò quam habeãt Calvinistæ. Primum præmissis quibusdam quatuor propositionibus explicabimus; secundum unicã tantum propositione.

3 Circa primum præmittendum est primò intentionem in proposito nihil aliud sonare, quàm actũ voluntatis, quo voluntas supposita ordinatione rationis ordinantis aliquid in finem tendit in eum finem per aliqua media. S.Tho. in 1. 2 *q. 12 art. 1. ad 3. & 4.* & probatur in c. *Non frustra 23. q. 5.* cap. *Si quandoque in fin. 15. q. 16.* c. *Humanæ*, c. *Qui peierare, 22. q. 5.* & c. 1. ubi Archid. *de jurejur. lib. 6.*

4 Præmittendum secundò, finem intentionis talem in baptismate duplicem esse posse. Primus est actus ille baptizandi; secundus est effectus actualis, qui dicitur finis ejus propter quem ille baptizat, S. Thom. *in 4. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 2. ad primum*, & communiter omnes DD. in hac materia. Et duplicem hunc finem inesse omnibus actionibus humanis docet Aristoteles lib. 1. Magnor. Moral. cap. 3.

Præmittendum tertiò posteriorem hunc finem similiter esse duplicem, supremum scilicet & proximum. Supremus est facere hominem filium Dei, cap. *Ad mensam 11. q. 3.* & cap. *Per aquam, de consecr. dist. 4.* Proximus est facere hominem Christianum, seu membrum Christi, *c. Quidam, de apost.* & c. *Olim, 8. q. 1.* Ita Scotus *in 4. dist. 6. quæst. 5.*

5 Præmittendum quartò, intendere aliquid facere baptizando, quod est intendere Baptismi effectum altero ex duobus modis contingere posse, primò explicitè, secundò implicitè. S. Thom. *in 4. dist. 6. q. 1. art. 3. q. 2. ad primum.* Quam etiam distinctionem ponit Riccar. *in 4. dist. 6. art. 1. q. 2. ad secundum*, & Scotus *ubi supra* dicens utrumque finem posse aliquem intendere bifariam; primò in particulari, secundò in universali. Et alii DD.

6 Præmittendum quintò intentionem hanc generalem, seu implicitam effectum baptismi pro fine habentem exprimi posse tribus modis. Primò per hoc quod est intendere illud facere quod Christus faciendum instituit, seu facit Ecclesia, ut habet S. Thomas *in 4. dist 6. q. 1. art. 3. q. 2 ad primum.*

Secundo, addendo quod facit Ecclesia Catholica vel Romana, vel Græca, vel aliquid hujusmodi.

Tertiò, intendendo, quod facit Presbyter, vel Episcopus dum baptizat, seu etiam in communi, quod faciunt Christiani Dominicus de Soto *in 4. dist. 1. q. 5.*

Præmittendum sextò, intentionem hanc univer-
7 salem, & implicitam, sive cadat super actum baptizandi, sive super effectum baptismatis trifariam in baptizante esse posse, primo actualiter, secundò, virtualiter, tertio habitualiter, D. Thom. *in 4. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 1. ad quartum juncta 3. par. q. 64. art. 8.* ad tertium, ubi quamvis mentionem non faciat nisi de actuali, & habituali; tamen sub habituali includit etiam virtualem communicans in vocabulis usui illius temporis, ut explicat Cajet. Et de triplici hac intentione meminit explicitè Scotus *in 4. d. 6. q. 6. §. Distinguitur communiter.* Cui postea cæteri subscripserunt. Quam etiam distinctionem communiter ponunt DD. in materia de consecratione, ac de persolvendis horis canonicis, quæ etiam in dubio proposito supponitur.

His prænotatis videtur respondendum ad primam partem quæstionis quatuor propositionibus. Et quoniam de actu baptismatis nulla est dubitatio, eo quod Calvinistæ baptizant; atque ideo baptizare intendunt, alioquin non baptizarent: Ideo

Ideo ponimus primam propositionem.

Prima igitur est propositio ex D. Thoma *in 4. dist. 6. q. 1. art. 2. q. 1. ad 4. & 3. par. q. 64. art. 8. ad 3.* secundum expositionem, Cajet. & communi DD. sententia, Ad actum illum baptismi sufficit intẽtio actualis, vel virtualis, sicut in actu consecrationis, & in persolvendis horis canonicis, tradunt Archid. post Hugonem in c. *Solet, de consecr. dist. 4.* Innoc. Host Jo. And. Abb. & alii in c. *Dolentes, de celebr. Missarum*, Card. in Clem. *1. n. 7. eod. tit.* Et quia de hoc non est quæstio per se primo; ideo illius probationem omittimus.

8 Secunda propositio est. In baptizante requiritur intentio respectu effectus proximi, sed non supremi; & hæc non explicita, & in particulari, sed implicita, & in universali. Hoc dictum habet tres partes, quæ singillatim probantur.

Prima pars, scilicet in baptizante requiri intentionem probatur hunc in modum. Primò quando unus effectus producitur à pluribus causis, oportet ut illæ causæ aliquando sint factæ unum ad invicem; sed effectus baptismi producitur à pluribus causis, scilicet materia, forma, ministro. Ergo requiritur ut illæ causæ fiant aliquando unum. Sed hoc fit per intentionem, qua minister applicat formam ad materiam, & suum ministerium ad utrumque, & hoc totum ad Sacramenti collationem. Ergo intentio est necessaria. Et hæc ratio est S. Th. *in 4. dist. 6. q. 1. ar. 2. q. 1.* per quam concludit non solum requiri intentionem in baptizante ad consequendum Sacramenti effectum, sed etiam ad ipsius Sacramenti perceptionem, & constat ex c. *Solet*, ubi glo. *fin.* & Archid. qui id probat verbis Ambrosii, *de consecr. dist. 4.* glo. *fin.* in c. *Dedit, 1. q. 1.* DD. in cap. 1. & cap. *fin. de baptismo.* Unde hæc ratio valere potest etiam pro prima propositione. Secundò probatur, quia cum iste actus sit humanus, debet esse propter finem intentus, c. *de recidendis*, c. *non frustra. 23. quæst. 5.* c. *Ab exordio, 35. dist.* Et habetur 1. *Ethic.* Dixi propter finem, quia aliàs esset casualis. Dixi intentus, quia si non intenderetur finis iste, actus, vel esset agentis naturalis, & non à proposito, vel si à proposito esset fortuitus, ut patet ex 2. Phys. Et hæc ratio haberi potest à Scoto ubi supra, & per has rationes eadem conclusio communiter à Doctoribus probatur.

Secunda pars, scilicet respectu finis proximi, non autem supremi probatur à Scoto, quia congruum videtur, ut iste actus differat à quacunque alia humana actione, quòd fit ex fine, c. *Quisquis*, c. *Delitiæ*, c. *Quod dicit, 41. dist.* d. c. *de occidendis, 23. q. 5.* & c. *Cum voluntate, de sent. excomm.* Quæ ratio licet forte aliquibus non probetur, quia tamen ipsemet dicit illam esse probabilem, & congruam, & sat esse, ut ille finis sit intentus in universali, quod est dicere, sat est intendere, quod intendunt Christiani circa suos. Ideo valere potest in proposito.

Tertia, scilicet talem intentionem non requiri explicitè, & in particulari, sed sufficere implicitè, & in universali probatur ratione, authoritate, &
9 exemplo. Ratio est quia in Concilio Florentino. in decreto fidei Eugenii IV. *in §. Primum* Sacramentum diffinitur in casu necessitatis non solum Sacerdotem, & Diaconum, sed & laicum, vel mulierem imo etiam paganum, & hæreticum baptizare posse. Sed mulieres, pagani, hæretici, ut plurimum non intendunt illum finem in particulari, & distinctè. Vel enim explicitè, & in particulari non cognoscunt, vel non credunt. Ergo satis est illum finem intendere implicitè, & in universali prout in alio continetur. Et hoc est quod in decreto fidei id quod facit ecclesia. Quia enim ecclesia aliquid facit, & illum finem, assequitur; ideo ex consequenti, & implicitè intendunt illud facere, ut explicat D. Thom. *d. dist. 6. quæst. 1. art. 3. ad quartum.*

Authoritas est S. Thomæ, Riccardi, Hugonis, Scoti, Durandi, & omnium Theologorum in 4. dist. 6. id asserentiam. Nec non est Glossæ, Archidiaconi, Præpositi, & aliorum omnium Canonistarum in c. *Spiritus Sanctus, 1. q. 1.* qui fundantur in *§. Ecce*, ubi refertur exemplum Alexandri Episcopi
10 Alexandriæ, qui cum post Missarum solemnia vidisset super ora maris ludum puerorum imitantium Episcopum, & gerentium ea, quæ in ecclesia geri mos est, eos ad se perduci jubet, & quid egerint percunctatur: & cum illi retulissent baptizatos fuisse quosdam Cathecumenos per puerum Athanasium, qui se Episcopum simulaverat, statuit, iterari baptismum non debere.

Tertia propositio est. Hæc intentio universalis, & implicita sufficienter exprimitur uno ex tribus modis, qui habentur in quinto supposito. Ita scilicet ut intendat facere vel id quod Christus facien-
11 dum instituit, seu facit ecclesia, etiamsi neque ad Romanam, neque ad Catholicam respiciat; imo etjamsi ad illam, quæ Schismatica est, intentionem dirigat, vel ut intendat facere, quod facit Presbyter, aut quod communiter faciunt, & intendunt Christiani.

Et quidem sufficere intendere quod facit ecclesia omnes Theologi in *4. dist. 6.* fatentur, & communiter Canonistæ *de consecr. dist. 4.* & pro hoc stat littera Concilii Trident. *Can. 4. d. sess. 7. de baptis.* ubi diffinitur esse verum baptisma quod etiam ab hæreticis datur, In nomine Patris, &c. cum intentione faciendi quod facit Ecclesia.

12 Quod autem non oporteat addere, Catholica, vel Romana, patet; tum quia hæretici Donatistæ (contra quos Augustinus) solum in parte Donati dicebant esse Ecclesiam; & tamen illos Augustinus negavit esse rebaptizandos, damnans in hoc Concilium Carthaginense sub Cypriano Martyre Sanctissimo, ut habetur in c. *Quomodo, de consecr. dist. 4.* Tum quia Græci in Schismate ab Ecclesia Romana deficientes ad illam non respiciebant dum baptizabant, nec propterea in unione facta in Concilio Florentino sub Eugenio IV. sunt rebaptizati. Et Ecclesia Augustinum secuta sanxit hæreticos non esse rebaptizandos, c. *Ostenditur*, c. *Hi de quibus*, c. *Nullus autem*, cap. *Sive hæreticus, de consecr. dist. 4.* Quod vero sufficiat intendere quod facit Præsbyter, vel Episcopus, vel quod Christiani faciunt patet in exemplo pueri Athanasii supracitato, & in auctoritatibus supra in 2. propositione adductis, atque in sequenti adducendis.

13 Quarta propositio est, Habens talem intentionem generalem, atque implicitam, etiamsi opinetur per baptismum nihil conferri, & vanum, ac superstitiosum quid illud esse; imo etiamsi arbitraretur illud esse truffam (ut Canonistæ) ajunt vere baptizat, ac propterea baptizati ab eo, rebaptizari non debent, quod probatur ratione, & auctoritate.

14 Ratio: In baptizante non requiritur de necessitate fides, cum etiam à Pagano, ac Judæo verum
15 baptisma conferatur, c. *Dedit*, c. *Ostendatur*, c. *Si quis per ignorantiam, 1. quæst. 1.* c. *Romanus*, & cap. *Solet*